

SAMFUNDS
TANKER

HVAD STEMMER VI OM?

– En guide til EU-valget 2024

DEO

HVAD STEMMER VI OM?

– En guide til EU-valget 2024

Redigeret af Tina Mensel og Kristian Emil Mariager

DEO

Seneste udgivelser i serien:

Samfundstanker 19: Er EU's grønne politik helt i skoven? - 2022

Samfundstanker 20: Hvad vil vi med Europas fremtid? - 2022

Samfundstanker 21: Kapitalens Europa - 2022

Samfundstanker 22: Danmark i EU - 2022

Samfundstanker 23: Krig i Europa - 2023

Samfundstanker 24: Det er også dit ansvar - 2023

HVAD STEMME VI OM? – En guide til EU-valget 2024

SAMFUNDSTANKER 25

Tekst:

Kristian Emil Mariager, projektleder i DEO

Tina Mensel, debatchef i DEO

Mathias Filbert Rasmussen, praktikant i DEO

Fatme Chahrour, projektleder i DEO

Marianne Skovlund, EU-journalist

Troels Jan Wennermark, projektmedarbejder i DEO

Maria Reyneim, praktikant i DEO

Jesper Vestermark Køber, lektor og demokratiforsker ved KU

Filip Foldrup, demokrati-ambassadør i DEO

Staffan Dahllöf, freelancejournalist og researcher

Mille Hurrтия Berthelsen, demokrati-ambassadør i DEO

Redaktører: Tina Mensel og Kristian Emil Mariager

Layout og tryk: Notat Grafisk

Udgiver: Demokrati i Europa Oplysningsforbundet, DEO

Bogen udgives med støtte fra Europa-Nævnet.

Ansvar for indholdet er alene forfatterens og DEO's.

ISBN: 978-87-94125-16-1

DEO står for Demokrati i Europa Oplysningsforbundet. Vi er et åbent oplysningsfællesskab, som arbejder ud fra ideen om, at demokrati kræver deltagelse.

DEO understøtter sit folkeoplysende arbejde med udgivelser.

Det er, som denne, små bøger om aktuelle problemstillinger. Fællestitlen er »Samfundstanker«.

Bøgerne kan bestilles på DEO's hjemmeside www.deo.dk

Som medlem af DEO får man bøgerne tilsendt gratis på udgivelsesdagen.

Tlf. 70263666 – info@deo.dk – www.deo.dk

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	5
1. Demokrati kræver deltagelse	
1.1 Fra bundskraber til rekordvalg	7
1.2 Mulighed for indflydelse	9
2. Hvad er EU?	
2.1 En kort historie om EU	10
2.2 Kend dine magthavere	12
3. Danmark i EU	
3.1 Danmarks 50 år i EU	16
3.2 De danske forbehold	19
3.3 Folketingets Europaudvalg	23
3.4 Partier, valgforbund og opstilling	24
3.5 Danmark og det roterende formandskab	26
4. EU-Parlamentet som lovgiver	
4.1 Partigrupper i EU-Parlamentet	28
4.2 Europæiske partier	30
4.3 Kan man stemme på en europæer?	31
4.4 Magten ligger i udvalgene	33
4.5 Godkendelse af kommissærer	34
4.6 Er spidskandidatprocessen død eller levende?	35
4.7 Skillelinjer efter Europa-Parlamentsvalget	36
4.8 Parlamentets begrænsninger	38
5. Hvordan fungerer EU-systemet?	
5.1 Alt starter i Kommissionen	41
5.2 Ministerrådet bag lukkede døre	43
5.3 Hvor åbne er EU's institutioner?	44
5.4 Triloger – en kort vej til beslutninger	46
5.5 I toppen af Unionen – Det Europæiske Råd	47
5.6 Eksperternes viden og magt	48
5.7 Lobbyister og svingdøre	49
6. Hvem bestemmer i EU?	
6.1 Magtforholdet mellem medlemslandene	51
6.2 Borgernes rolle i europæisk politik	54
6.3 EU-Domstolen	56
6.4 Den Europæiske Ombudsmand	58
Efterord	59

FORORD

Man kan med rette kalde valgperioden fra 2019-2024 den mest dramatiske i EU's historie. Unionen blev for første gang direkte involveret i EU-borgernes liv og sundhed, da Coronapandemien ramte i marts 2020, og Kommissionen satte sig i spidsen for fælles indkøb af vacciner og koordinerede nedlukninger. I forsøget på at håndtere de økonomiske konsekvenser, nåede EU-landene til enighed om den historiske beslutning uden om traktaten at optage fælles gæld på op mod 6.000 milliarder kroner. Chokket var først ved at lægge sig, da Rusland med invasionen af Ukraine bragte krig tilbage på europæisk jord. Fra første færd meldte EU sin uforbeholdne støtte til Ukraine. Medlemslandene formåede at blive noget så sjældent som enige i udenrigspolitikken. Imidlertid medførte den nye sikkerhedssituation store ændringer i EU's interne politik, men også i udenrigspolitikken, hvor krigen i Gaza senest har understreget behovet for en ny- og gentænkning af EU's rolle som geopolitisk aktør såvel som politikken i egne nærområder. Krigens genkomst i den politiske virkelighed er nødvendigvis en chokbølge gennem en union, der udspringer af kongstanken, at demokrati og åbne markedsøkonomier i skøn forening sikrer varig fred. En forventning, der i det store hele har gået sejrsgang, men måske for første gang reelt har fået udstillet sine svagheder med en række markante politiske spørgsmål til følge.

Der er ingen tvivl om, at sikkerhedspolitik, forsvarssamarbejde, udenrigspolitik og udvidelser af Unionen med nye medlemslande vil spille en stor rolle i optakten til sommerens Europa-Parlamentsvalg. Men et emne, der utvivlsomt følger trop og i allerhøjeste grad kan blive udslagsgivende, er den grønne omstilling. I begyndelsen af februar fremsatte Kommissionen sine 2040-mål om en 90 procents reduktion af drivhusgasudledningerne. Det skete i kølvandet på omfattende protester fra landbruget, der

endnu engang gik fri af Kommissionens forslag. Men det bliver næppe ved med at gå, hvis man fra EU's side skal realisere de klimamål, der er forpligtende ved lov. Man kan derfor roligt – og lidt neglebidende – forvente politiske slagsmål om netop kavalakaden af spørgsmål, der knytter sig til klima, miljø og grøn omstilling. Det er måske især her, at kamppladsen mellem højre- og venstrefløjen viser sig, og at den højrenationalistiske bevægelse, der af mange spås en markant fremgang ved valget, vil gøre sig gældende.

Det er derfor afgørende, hvilket nyt Parlament der sammensættes efter valget, og hvilken Kommission der udpeges med det nye flertals støtte. 720 pladser skal besættes i Parlamentet. 15 af dem skal vælges i Danmark søndag den 9. juni 2024. Imidlertid har EU historisk haft vanskeligt ved for alvor at engagere de europæiske vælgere og kæmper med et blakket ry om bureaukratisk dødvande, uigennemsigtighed og demokratisk underskud. Man kan sige, at EU's institutioner er mere åbne, end mange tror, men mindre gennemsigtige, end de giver sig ud for. Man kan sige, at borgernes demokratiske gennemslagskraft i det europæiske samarbejde har bedre betingelser, end den vanligt tilskrives, men fortsat lader meget tilbage at ønske. EU er med andre ord præget af gråzoner. I disse brydes den formelle og uformelle magtdeling, de nationale interesser overfor Unionens. Denne opslagsbog kaster lys over dette sammensuriums forskellige aktører og stiller skarpt på, hvordan beslutningerne bliver truffet i det enorme politiske maskinrum, vi i det daglige omtaler med den noget flyvske betegnelse – EU.

Tina Mensel og Kristian Emil Mariager, redaktører

1. DEMOKRATI KRÆVER DELTAGELSE

I DEO lader vi ingen chance passere for at gøre opmærksom på sommerens forestående Europa-Parlamentsvalg. Fordi valget slet og ret er vigtigt. Fordi sammensætningen i Parlamentet har afgørende betydning for den endelige politik. Til daglig er EU's beslutningsprocesser langt fra den enkelte borger. Men én gang hvert femte år, kan vi som vælgere og europæere yde vores bidrag i selskab med omkring 400 millioner medborgere i det europæiske samarbejde. Uanset, hvad man måtte mene om EU, er det en forudsætning for demokratiet, at der er et folk, der blander sig i folkestyret. Den enkelte borgers deltagelse i demokratiet er derfor et godt sted at starte. Skønt EU ofte beskyldes for demokratisk underskud, har vi som borgere måske alligevel en stemme, der er værd at bruge?

1.1 Fra bundskraber til rekordvalg

Af Kristian Emil Mariager

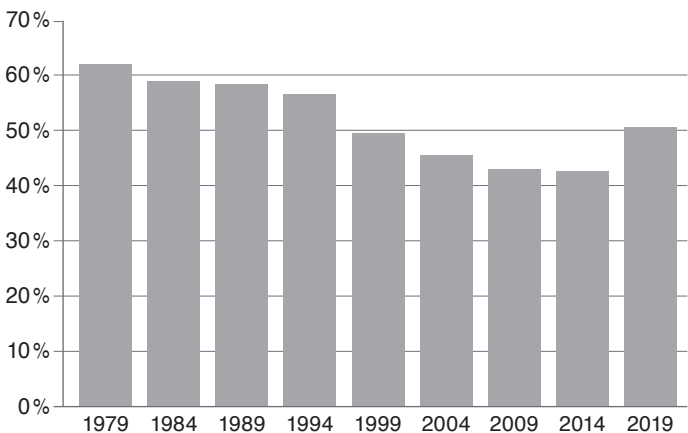
Demokrati kræver deltagelse. Så kort kan det i grunden siges. Det er den fundamentale kontrakt mellem individ og samfund, den demokratiske praksis bygger på. Forudsætningen herfor er i første omgang frie, oplyste borgere, der kan danne sig et selvstændigt overblik over relevante processer og argumenter for at tage stilling. For det andet må borgerne omsætte dette fundament til politisk handlekraft. Stemmeretten er symbolet på denne handling i moderne tid. Ved de demokratiske valg stemmer vælgerne på de politikere, de mener, kan repræsentere dem bedst.

Det er en demokratisk handling, langt de fleste stemmeberettigede danskere gør brug af nogenlunde hvert fjerde år ved Folketingsvalget i Danmark. Men vi er ikke bare nationale borgere og vælgere. Vi er europæiske borgere og vælgere. Hvert femte år har vi muligheden for at yde et demokratisk bidrag i EU-regi. Den

mulighed har de europæiske vælgere haft siden 1979, hvor det første direkte valg til Europa-Parlamentet fandt sted. Lige siden dengang er den samlede valgdeltagelse faldet hvert eneste år og halter generelt langt bag stemmeprocenten ved de nationale valg. Stemmeprocenten slog bundrekord i 2014 med 42,54 procent.

Bemærkelsesværdigt steg valgdeltagelsen for første gang siden 1979 i det efterfølgende Europa-Parlamentsvalg i 2019 og nåede 50,6 procent – det højeste siden 1994. En pludselig udvikling der, ifølge Eurobarometer-undersøgelsen ”The 2019 Post-Electoral Survey: Have European Election Entered a New Dimension?” fra september 2019, hang tæt sammen med en rekordstor deltagelse blandt unge vælgere, der særligt blev drevet mod stemmerne af klima- og miljødagsordenen. EU har fra 2019 til nu bl.a. vedtaget Green Deal, Fit for 55, forordningen mod global skovrydning og skovforringelse, og naturgenopretningsforordningen blev stemt endeligt igennem i Parlamentet i februar 2024, om end milevidt fra ambitionerne i det oprindelige udspil.

Samlet valgdeltagelse ved Europa-Parlamentsvalg

Kilde: Europa-Parlamentet

Under alle omstændigheder har indeværende valgperiode budt på historisk initiativ indenfor klima- og miljøpolitikken. Kommissionsformanden, Ursula von der Leyen, har fået en stor del af æren for denne udvikling, men der hersker ingen tvivl om Parlamentets aktier heri: Vælgerne gav Europa-Parlamentets medlemmer et grønt mandat.

1.2 Mulighed for indflydelse

Parlamentet er den eneste institution i EU, der direkte repræsenterer de europæiske vælgere. Derfor er det af stor betydning, hvordan og i hvilket omfang borgerne stemmer. Især taget i betragtning af, at Parlamentet har opnået stadig større magt i EU. Fra en ydmyg, høringsberettiget rolle, hverken kommissærer eller ministre tog synderlig alvorligt, har Parlamentet i dag indflydelse på størstedelen af EU's politikområder. Med Lissabontraktaten fra 2009 fik Parlamentet magt over EU's budget og internationale aftaler. Parlamentet er i dag den institution, der kulegraver skandaler og betændte spørgsmål i undersøgelsesudvalg, såvel som det influerer på valget af Kommissionsformanden. Parlamentets dage som Mickey Mouse-Parlament, en hånlige betegnelse fra den britiske premierminister fra 1979-1990, Margaret Thatcher, er med andre ord talte.

Magtforøgelsen rummer en mulighed for en større demokratisk legitimitet i EU-samarbejdet, men giver omvendt et enormt legitimitetsproblem, hvis en stor del af de stemmeberettigede europæere glemmer, at de én gang hvert femte år har chancen for at tilkendegive deres stemme. En genkommende og berettiget beskyldning mod Unionen er det såkaldte demokratiske underskud: Lukkethed i Ministerrådet, manglende transparens i ekspertudvalgene, fraværet af en europæisk offentlighed. Men det er unægtelig et tvivlsomt argument for som vælger at afstå sin demokratiske mulighed for indflydelse.

2. HVAD ER EU?

”Forenet i forskellighed” er et ganske sigende EU-motto. Det indkapsler både den oprindelige fredstanke, men også – formodentlig mindre intentionelt – samarbejdets iboende konflikt. Fra begyndelsen har Unionen befundet sig i brydningen mellem selvstændige nationalstater og afgivelsen af suverænitet, og har udviklet sig til en særegen blanding af et mellemstatsligt samarbejde og et samarbejde i overstatslige institutioner, der kan tage beslutninger med gyldighed for de enkelte medlemslande. Frem mod sommerens forestående Europa-Parlamentsvalg står spørgsmålene i kø angående bl.a. migration, klima, krig, udvikelse og ulighed. Herigennem bliver det fundamentale dilemma atter presserende for europæerne: Mere eller mindre EU? Før man når dette spørgsmål, er det imidlertid en god begyndelse at danne sig et overblik over, hvad Den Europæiske Union overhovedet er for en størrelse: Hvad er historien, hvordan har samarbejdet udviklet sig, og hvordan fungerer det i praksis?

2.1 En kort historie om EU

Af Kristian Emil Mariager

Da seks lande den 18. april 1951 underskrev Traktaten om oprettelse af Det Europæiske Kul- og Stålfællesskab, lå dele af Europa stadig i ruiner. To verdenskrige havde kostet 76 millioner liv, og det såkaldte Jerntæppe kløvede kontinentet i to. På den baggrund gik de gamle ærkefjender, Tyskland og Frankrig, sammen om at skabe et handelssamarbejde, der skulle mindske risikoen for ny oprustning og krig. De øvrige fire lande var: Holland, Belgien, Luxembourg og Italien. Det blev startskuddet på samarbejdet. Sammen vedtog de Romtraktaten, som trådte i kraft i 1958, og lagde grundstenen til et langt mere omfattende fællesmarked og en langt mere omfattende union. Lige siden er det europæ-

iske samarbejde blevet udvidet i bredden, som det ofte kaldes, med stadig flere medlemslande. Men EU er også blevet udbygget i dybden ved, at flere og flere politikområder er blevet en del af samarbejdet. I dag er der 27 medlemslande, omtrent 450 millioner indbyggere i alt, og en række lande står i kø for at blive optaget.

Mod en stadig tættere union

Kul- og Stålunionen blev til Det Europæiske Fællesskab, EF, og udviklede sig gennem årene til et komplekst politisk og økonomisk samarbejde. EU er i dag en væsentlig global aktør med lovgivende, kontrollerende, dømmende, udøvende og rådgivende funktioner. Lovgivningen i de 27 medlemslande er i høj grad påvirket af EU, og hver nation må efterleve en række krav om demokrati, retsstat og menneskerettigheder. Gennem etableringen af det indre marked i 1993 garanteredes, at varer, tjenesteydelser, personer og kapital kan bevæge sig frit indenfor hele Unionens område: *de fire friheder*, som det kaldes. Listen med resultater er lang, men vigtigst er måske, at samarbejdet har bevaret freden, for hvilket EU modtog Nobels Fredspris i 2012.

Imidlertid har succesen ikke entydigt defineret europæernes interne syn på Unionen. Det blå flag med de gule stjerner har repræsenteret et fjernt, lukket system, snarere end været et samlende symbol for en europæisk vision. Hvor samarbejdet overordnet må siges at have leveret økonomisk overskud, har det til gengæld været belastet af demokratisk underskud. Født i en blanding af idealisme og pragmatisme, er det sidstnævnte, der længe har været definerende. EU lovgiver i dag på en ufattelig lang række områder, hvilket kræver et efterhånden uoverskueligt stort embedsværk. Unionen er derfor blevet kaldt et slaraffenland for bureaukrater. Borgerne har accepteret det for resultaterne, men uden for alvor at være engagerede i det europæiske projekt. EU er altså lykkedes med at skabe stærke in-

stitutioner, juridisk og økonomisk administration, fred mellem gamle fjender og samhandel mellem tidligere rivaler. Men EU er ikke lykkedes med at skabe en politisk kultur og en stærk of-fentlighed omkring den.

EU i krise

De seneste årtier har EU-samarbejdet været udfordret af en række grundlæggende kriser. Finanskrisen i 2008 udstillede svaghederne i den monetære union, og EU's krisehåndtering, der fokuserede på offentlige besparelser, bragte næsten ti års eurokrise og økonomiske vanskeligheder med sig. Ruslands invasion af Krim-halvøen i 2014 rystede den udenrigspolitiske strategi. Flygtningekrisen i 2015 understregede EU's fejlslagne migrati-onspolitik. Unionens identitetskrise nåede sit foreløbige højde-punkt med Brexit i 2016, hvor luften definitivt så ud til at sive fra den europæiske ballon. Briternes udmeldelse lod dog til at sæt-te en prop i bunden af EU-skuden. De overraskende begiven-heder bragte en samtale til live om fordele og ulemper ved det europæiske samarbejde, hvor briternes fortælling lod til at ta-be. I hvert fald, hvis man skal tro en række økonomers og tæn-ketankes analyser af Brexit's økonomiske konsekvenser for Stor-britannien. De seneste år har pandemien, krigen i Ukraine, men også klimakrisen for mange bevist nødvendigheden af et samlet Europa og et stærkt EU. Men tilsvarende er Unionens svaghe-der også kommet til syne med interne uenigheder og manglen-de selvstændighed.

2.2 Kend dine magthavere

Af Kristian Emil Mariager

EU har foreslået dit, EU har vedtaget dat, hører man ofte. Det mundrette akronym vinder i daglig tale, når der refereres til den Europæiske Union og de institutioner, den består af. Kortfor-men er i og for sig et symptomatisk billede på to bogstaver, der

er kommet til at betegne noget meget abstrakt og komplekst, de færreste har et reelt overblik over. Og det er tit fortællingen om EU: Det er uoverskueligt at definere, hvem der har ansvaret for beslutningerne. I virkeligheden er den formelle magtdeling i EU og de mest almindelige beslutningsprocesser ikke mere komplicerede end som så. Danner man sig et overblik over de fire overordnede politiske organer, er man godt på vej. Alle spidsfindighederne gemmer vi til senere kapitler.

Det Europæiske Råd

Det Europæiske Råd består af stats- og regeringscheferne fra EU's 27 medlemslande samt en formand, som bestrider posten i en mandatperiode på to og et halvt år og siden 2019 har heddet Charles Michel, tidligere belgisk premierminister. Cirka fire gange årligt mødes Det Europæiske Råd til højt profilerede EU-topmøder, der som oftest afholdes i det medlemsland, der har formandskabet. Formanden kan dog også indkalde til løbende hastemøder. Ved møderne deltager også formanden for Europa-Kommissionen og EU's udenrigsrepræsentant. Det Europæiske Råd har ingen formel lovgivningsmagt, men fastlægger EU's overordnede retningslinjer og politiske dagsordener. Det kan f.eks. omhandle flygtningestrømme, klimaforandringer og EU's budget. På baggrund af topmøderne vedtages såkaldte rådskonklusioner. Det er politiske aftaler, der ikke er juridisk bindende, men som skal danne grundlag for Kommissionens, Parlamentets og Ministerrådets arbejde med lovgivning.

Europa-Kommissionen

Europa-Kommissionen har monopol på at fremsætte lovforslag i EU. Den såkaldte *initiativret*. Stillingen som Kommissionsformand er en af de absolut mest magtfulde i EU og kan betegnes som en form for premierminister for Unionen. Siden 2019 har tyske Ursula von der Leyen haft stillingen som den første kvinde nogensinde. Efter hvert Europa-Parlamentsvalg vælges eller

genvælges Kommissionsformanden, og en af det nyvalgte Europa-Parlaments første opgaver efter valget består heri.

Kommissionen er organiseret i de såkaldte generaldirektorater, som er ansvarlige for forskellige politikområder. I spidsen for hver af dem står en kommissær udpeget af hvert medlemsland for en femårig periode. I generaldirektoraterne udvikles, gennemføres og forvaltes EU's politikker, love og støtteprogrammer. Kommissærerne mødes sædvanligvis ugentligt i det, der kaldes Kollegiet, hvor Kommissionen som oftest træffer beslutninger med konsensus. Selvom Kommissionen formelt har monopol på at fremsætte lovforslag, betyder det ikke, at den er ene om at bestemme EU's udvikling og fremtid. Kommissionen indsamler synspunkter og fakta fra berørte aktører og er i løbende dialog med det omkringliggende samfund via interessegrupper, NGO'er og lobbyister. Den skal pejle efter det politiske program, der udstikkes fra Det Europæiske Råd og om nødvendigt besvare det med lovforslag. Sidst, men ikke mindst, kan Europa-Parlamentet og Ministerrådet opfordre Kommissionen til nye lovforslag eller ændringer af eksisterende lovgivning.

Rådet For Den Europæiske Union

EU's lovgivende magt er delt mellem Rådet for Den Europæiske Union, eller blot Rådet, og Parlamentet. I praksis betyder det, at næsten alle lovforslag skal godkendes begge steder for at blive vedtaget. Rådet er ikke en fast constellation, men består af varierende fagministre fra medlemslandene. Af samme grund hører man ofte betegnelsen Ministerrådet. Når Kommissionen fremsætter et lovforslag om f.eks. klima, udgøres Ministerrådet af medlemslandenes klimaministre. Det samme gør sig gældende indenfor finanspolitik, fødevarer osv. Sammen med deres EU-ambassade varetager de respektive ministre deres lands interesser i den europæiske lovgivningsproces. I reglen træffer Ministerrådet afgørelser ved kvalificeret flertal, der kræver tilslut-

ning fra lande, der tilsammen repræsenterer mindst 65 procent af EU's befolkning. Dermed vejer de største nationer tungest på vægtskålen. En ordning, der imidlertid bliver forsøgt balanceret af kravet om, at et flertal af lande skal bakke op om forslaget.

Europa-Parlamentet

Parlamentets 720 medlemmer (en stigning ved valget 2024 fra de nuværende 705 pladser) vælges i de enkelte medlemslande. De såkaldte MEP'er har altså deres politiske mandat fra de europæiske vælgere. I indeværende valgperiode har Danmark 14 pladser i Parlamentet, men når danskerne går til stemmeurnerne i juni 2024, er der 15 stole på højkant. I fordelingen af medlemmer de forskellige lande imellem tildeles de små nationer væsentlig flere pladser per indbygger end de store lande. På samme måde, som vi kender det fra det danske Folketingsvalg, fordeler de valgte politikere i Parlamentet sig efter anskuelser. Parlamentet består således af en række partigrupper, hvorfra parlamentsmedlemmerne skal varetage de europæiske borgeres interesser ud fra partigruppernes respektive ideologiske overbevisninger. Dette gør Parlamentet til en politisk kampfjeld, hvor der diskuteres og forhandles om, hvilke problemer der er mest presserende, hvad der er årsag til dem, og hvordan de løses. Parlamentets formand vælges for en periode på to og et halvt år ad gangen. Frem til valget i 2024 bestrider Roberta Metsola posten. Med sine 43 år blev hun den yngste politiker nogensinde til at stå i spidsen for Europa-Parlamentet. Det er samtidig første gang, at Malta, der er det mindste medlemsland med godt en halv million indbyggere, har haft så tung en EU-post.

3. DANMARK I EU

Historisk har den danske EU-debat været en turbulent affære med en stærk ja-side og en stærk nej-side. Med de fire forbehold har Danmark holdt en vis armslængde til samarbejdet, mens man på den anden er gået forrest på en række områder, bl.a. indenfor grøn omstilling og støtten til Ukraine. Folkeafstemningen om forsvarsforbeholdet i juni 2022 viste en tilsyneladende stigende opbakning til en dybere integration i EU-samarbejdet fra danskerne. Sidste år rundede Danmark 50-året for medlemskabet af EU, og i 2025 overtager man formandskabet. Lejligheden er derfor oplagt til at se nærmere på relationen Danmark og EU imellem.

3.1 Danmarks 50 år i EU

Af Mathias Filbert Rasmussen og Kristian Emil Mariager

I 1973 trådte Danmarks medlemskab af EF i kraft, det nuværende EU, efter et tilstrækkeligt overbevisende ja ved Folkeafstemningen i oktober 1972. Daværende statsminister, Jens Otto Krag, var fortaler for medlemskabet. Afstemningens udfald var dog langt fra givet på forhånd. Forud gik en omfattende debat, der på den ene side var præget af troen på store muligheder for dansk landbrug og eksport generelt samt den generelle deltagelse i udviklingen af Europa. På den anden side var bekymringen stor for bl.a. afgivelsen af suverænitet og påvirkningen af dansk socialpolitik samt lønvilkår. Mon ikke Jens Otto Krag i dag ville tænke, at hans visioner blev til virkelighed. Det samme ville skeptikerne imidlertid nok også hævde om deres advarsler.

Et væksteventyr

EU-medlemskabet har sat umiskendelige økonomiske, politiske og kulturelle spor. Ser man blot på økonomien, foretog Kraka og Deloitte i 2021 en undersøgelse af gevinsterne ved medlem-

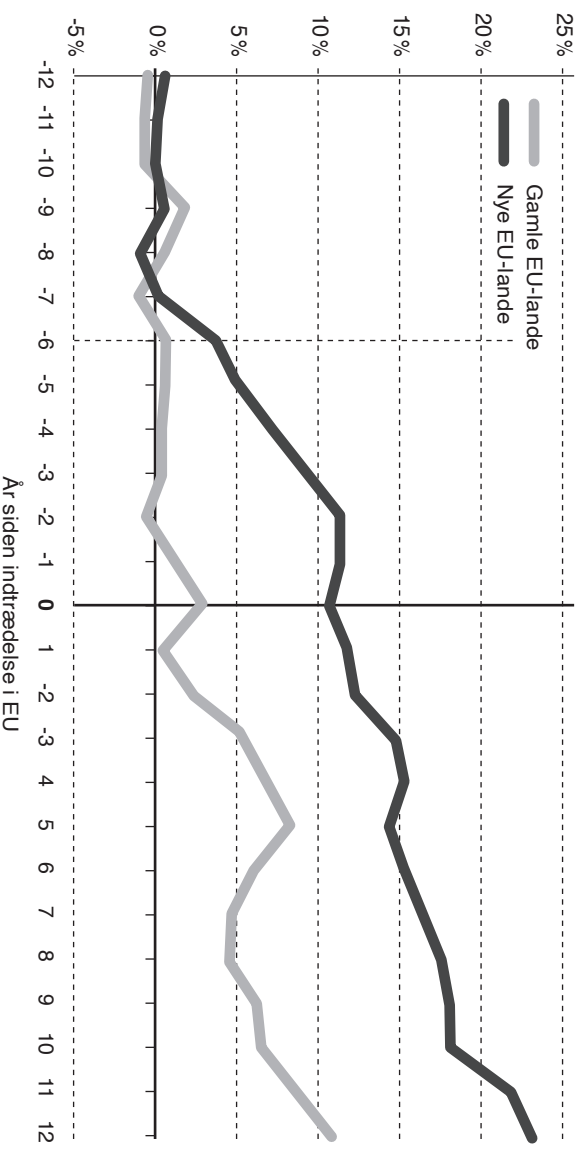
skabet. De sammenholdt det hypotetiske scenarie, at Danmark ikke var indtrådt i Unionen, med de virkelige begivenheder ved hjælp af syntetisk kontrol og begivenhedsanalyse. Analysen estimerede et gennemsnitligt løft i dansk produktivitet på knap syv procent som følge af medlemskabet svarende til en ekstra indkomst på 47.500 kr. om året for en gennemsnitlig beskæftiget dansker. Produktivitetsgevinsten svarer endvidere til et permanent løft af BNP på ca. 140 mia. kr. opgjort i 2020-priser og niveau.

Det indre marked, samt mulighederne for at indgå i globale handelsaftaler via EU, har været afgørende for dansk økonomi og vil fortsat være det i fremtiden. For en lille, åben økonomi som Danmark giver internationalt samarbejde og samhandel store gevinster, og man står ganske enkelt stærkere som en samlet blok i EU, når der skal forhandles nye handelsaftaler end på egen hånd. De sidste 10-15 år har EU indgået en lang række handelsaftaler med f.eks. Japan, Canada, Sydkorea og Vietnam. Det har åbnet nye eksportmarkeder for danske virksomheder. I øjeblikket forhandler Unionen store handelsaftaler med Mercosur-handelsblokken (Argentina, Brasilien, Paraguay og Uruguay) og Indien, som vil åbne yderligere markedsmuligheder.

Skepsis og problemer

Men medlemskabet har ikke kun været en dans på roser. Ofte har det vist sig vanskeligt at indpasse EU-retten i dansk ret. Det kan bl.a. skyldes måden, hvorpå man i Danmark har organiseret sig, f.eks. på arbejdsmarkedet med den danske model. I flere tilfælde har der også været problemer med at tilpasse grundlæggende danske regler – herunder strafferetlige, erstatningsretlige og formueretlige regler – med de EU-retlige regler. Ved flere enkeltsager er det kommet til konflikt. F.eks. ved den såkaldte Storebæltssag, hvor man i Danmark gennemførte et udbud, der skulle prioritere brugen af dansk arbejdskraft. Det fik imidler-

Procentvis forskel mellem det faktiske og syntetiske BNP pr. beskæftiget for gamle og nye EU-lande

tid landet dømt ved EU-Domstolen med et større politisk efter-spil til følge.

Den retlige og politiske kompleksitet, som i dag er en konsekvens af medlemskabet, havde ingen næppe forudset tilbage i 1972. Tilsvarende gælder den dybde såvel som bredde i integrationen, der har præget EU's udvikling. EU er gået fra primært at være et handelsbaseret fællesskab til også at være et fællesskab, der beskæftiger sig med sociale tiltag, omfordeling og alverdens andre politikområder. Denne udvikling kan måske bidrage til at forklare, hvorfor den danske EU-modstand generelt har flyttet sig mod højre de senere år, mens den plejede at holde stærkest til på venstrefløjen.

3.2 De Danske Forbehold

Af Mathias Filbert Rasmussen og Kristian Emil Mariager

Den danske splittelse i spørgsmålet om europæisk samarbejde – eller måske rettere integrationen af det – kom for alvor til udtryk i 1992, da de danske vælgere stemte nej til Maastrichttraktaten. Traktaten markerede en ny epoke i det europæiske samarbejde med oprettelsen af Den Europæiske Union, altså EU, der bestod i en udvidelse af EF-samarbejdet med en økonomisk og monetær union, en fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik, et samarbejde om retlige og indre anliggender, en social dimension og en styrkelse af miljøbestemmelserne foruden en række nyskabelser som unionsborgerskab, ombudsmandsinstitutionen, nærhedsprincippet og Regionsudvalget.

Det var mere, end et snævert flertal af danskerne ville være med til. Resultatet blev et nej med 50,7 procent mod 49,3 procent. Det rystede Europa. Maastrichttraktaten kunne nemlig kun gennemføres med samtlige medlemslande ombord. Der måtte derfor findes en løsning. En række danske partier udarbejdede forslag, der kunne skabe politisk grundlag for en ny fol-

keafstemning. Det blev kaldt det nationale kompromis og førte til drøftelser mellem Danmark og de resterende EU-lande, hvilket resulterede i Edinburgh-aftalen vedtaget af EU's stats- og regeringsledere. Denne gav Danmark mulighed for at ratificere Maastricht-traktaten med fire kontroversielle forbehold:

Unionsborgerskabet: Forbeholdet er i dag uden praktisk betydning, da Amsterdam-traktaten i 1999 gjorde det klart, at unionsborgerskabet blot er et supplement til det nationale statsborgerskab og ikke kan erstatte dette.

Tredje fase af Den Økonomiske og Monetære Union (ØMU): Danmark deltager ikke i ØMU's tredje fase, der indebærer indførelse af euroen. Danmark bevarer sine beføjelser i forhold til pengepolitikken, men deltager fuldt ud i anden fase af ØMU'en og er dermed forpligtet til at leve op til en række økonomiske krav, der skal sikre en stabil og ensartet økonomisk udvikling i EU.

Overstatsligt samarbejde om retlige og indre anliggender: Danmark deltager ikke i samarbejdet om retlige og indre anliggender på overstatsligt niveau. Det vil sige det retlige samarbejde om civilretlige spørgsmål, straffesager og politisamarbejde samt samarbejdet om indre anliggender omfattende bl.a. politikkerne for grænsekontrol, asyl, indvandring og visum.

Forsvarssamarbejdet: Forbeholdet ophørte ved Folkeafstemningen den 1. juni 2022. Danmark indgår derfor nu i EU's samarbejde om forsvar og sikkerhed.

Diskussionen om forbeholdene

De fire forbehold omfatter de områder, man traditionelt forbinder med national suverænitæt: borgerskabet, retten til at slå egen mønt, politi og ret og det nationale forsvar. På den måde kunne man legitimere en dansk ratificering af Maastrichttraktaten. Nationen fik i både pose og sæk. Med EU's rivende udvikling li-

ge siden har forholdene imidlertid ændret sig, og de områder, indenfor hvilke Danmark har forbehold, har været blandt de højeste og hurtigst voksende prioriteter i EU. Bl.a. som følge af krige, terror, indvandringspres, stigende behov for kvalificeret arbejdskraft og finanskrise. Nogle har derfor ment, at forbeholdene har udgjort en spændetrøje, hvori Danmark har mistet kontrollen med store dele af Europapolitikken, og har placeret sig i en situation med både begrænset indflydelse og begrænset selvstændighed. For mens Danmark grundet forbeholdene har måtte indtage observatørstatus ved forhandlingsbordet, har landet på en række områder reelt været bundet af EU's regler, forbehold til trods. Det har bl.a. gjort sig gældende på familiesammenføringsområdet.

Gennem årene har det betydet, at Danmark har måtte forhandle sig til særlige ordninger og parallelaftaler for ikke at blive hægtet af. Derfor kan man med et ironisk glimt i øjet tale om forbehold med forbehold. Et eksempel på denne bemærkelsesværdige dynamik er Schengensamarbejdet, der ophæver den nationale grænsekontrol og styrker politisamarbejdet og de fælles ydre grænser. Da dele af Schengen blev overstatsligt, fik Danmark en særlig mulighed for at tilslutte sig de nye Schengenregler på mellemstatsligt grundlag for ikke at ryge ud af samarbejdet. Danmark deltager derfor ikke i vedtagelsen af Schengenreglerne, men kan vælge om de nye vedtagne regler skal gælde i Danmark. Valgfriheden er dog begrænset. Hvis ikke man følger en ny retsakt senest seks måneder efter, at de øvrige EU-lande har vedtaget den, risikerer man at blive smidt ud af samarbejdet. Danmark har derfor indtil i dag tilsluttet sig samtlige nye Schengenregler.

Med Lissabontraktaten, der trådte i kraft i 2009, blev hele EU-samarbejdet som udgangspunkt overstatsligt. Dermed blev Danmark afskåret fra alle dele af EU's samarbejde om retlige og indre anliggender. Kun på de af parallelaftaler omfattede dele

af samarbejdet og Schengen, kunne Danmark tilknyttes, men vel at mærke uden indflydelse. Det gav derfor anledning til at genoverveje retsforbeholdet. Traktaten gav dog mulighed for at omdanne retsforbeholdet til en tilvalgsordning således, at Danmark fremover fra sag til sag selv kunne beslutte, hvilke dele af samarbejdet om retlige og indre anliggender man ønskede at deltage i. Den 3. december 2015 blev der afholdt folkeafstemning om at omdanne det danske retsforbehold til en tilvalgsordning, men danskerne stemte nej.

Oversigt over de ni danske folkeafstemninger om EU-medlemskabet og forbeholdene.

Årstal	Det stemte vi om	Ja	Nej	Valgresultat
1972	Medlemskab af EF	63,4%	36,6%	Ja
1986	Godkendelse af Den Europæiske Fælles Akt	56,2%	43,8%	Ja
1992	Godkendelse af Maastrichttraktaten	49,3%	50,7%	Nej
1993	Godkendelse af Edinburgh-afgørelsen og herunder Maastrichttraktaten	56,7%	43,3%	Ja
1998	Godkendelse af Amsterdamtraktaten	55,1%	44,9%	Ja
2000	Ophævelse af euro-forbeholdet	46,8%	53,2%	Nej
2014	Godkendelse af dansk deltagelse i Den Fælles Patentdomstol	62,5%	37,5%	Ja
2015	Ændring af retsforbeholdet	46,9%	53,1%	Nej
2022	Afskaffelse af forsvarsforbeholdet	66,9%	33,1%	Ja

Kilde: EU-Oplysningen, Folketinget

Anderledes gik det imidlertid, da forsvars- og sikkerhedspolitikken stod for skud i 2022 som følge af Ruslands invasion i Ukraine. Den 1. juni 2022 stemte 66,9 % af vælgerne ja til at afskaffe forsvarsforbeholdet, mens 33,1 % stemte nej. Afstemningen afspejlede den hidtil største forskel på ja- og nejstemmer ved en

dansk EU-folkeafstemning og udtrykte, at Danmark er villige til at gå længere i sin integration med EU. Indtil videre tyder intet dog på, at flere folkeafstemninger angående de resterende forbehold er under opsejling.

3.3 Folketingets Europaudvalg

Af Tina Mensel

Folketingets Europaudvalg er et af Folketingets 30 stående udvalg, der alle har til opgave at føre politisk kontrol med regeringen og behandle alle lov- og beslutningsforslag inden eventuel vedtagelse. I Europaudvalget sidder 29 ud af Folketingets 179 medlemmer, deriblandt partiernes EU-ordførere. Tilbage i 1961 nedsatte Folketinget et Markedsforhandlingsudvalg for at følge regeringens forhandlinger om Danmarks optagelse i EU. Udvalget skiftede navn til Markedsudvalget med medlemskabet af EF i 1973, og endelig til Europaudvalget i 1994.

Europaudvalgets vigtigste opgave er at udøve parlamentarisk kontrol med den danske regerings EU-politik for på den måde at sikre, at et flertal i Folketinget ikke er imod regeringens linje i forhandlingerne i Ministerrådet i Bruxelles. Det sker gennem et såkaldt *forhandlingsmandat*. En minister må ikke stemme eller argumentere for en EU-sag uden opbakning fra et flertal i Folketinget. Når der f.eks. er planlagt et møde for EU's forsvarsministre i Ministerrådet, skal den danske forsvarsminister lave et forhandlingsoplæg til Europaudvalget, der præsenterer de sager, Ministerrådet skal stemme eller forhandle om. Herefter kan medlemmerne af Europaudvalget stille spørgsmål til ministeren, hvorefter udvalgsformanden konkluderer, om der er flertal for eller imod forhandlingsoplægget. Som oftest kan ministeren rejse til Bruxelles med grønt lys fra udvalget.

Denne procedure hænger i høj grad sammen med, at vi i Danmark har tradition for mindretalsregeringer. Derfor skal rege-

ringen og ministrene fra sag til sag have støtte fra Folketingets resterende partier for at sikre den nødvendige opbakning. Størstedelen af møderne i Europaudvalget er åbne for offentligheden. Organisationer og borgere har sågar mulighed for at foretræde for Europaudvalget, hvis de ønsker at tilkendegive deres mening om en bestemt EU-sag. Europaudvalget har inspireret flere andre medlemslande til at indføre en lignende ordning for parlamentarisk kontrol med regeringen. Det gælder bl.a. Sverige, Finland og Holland. Historien om Europaudvalget klinger imidlertid ikke kun positivt. Undervejs har voldsom kritik været rejst af udvalgets mulighed for at føre parlamentarisk kontrol med EU-politikken grundet manglende åbenhed om Rådets arbejde samt for sen inddragelse af udvalget fra regeringens side. Der er flere eksempler på, at forhandlingsmandatet først er hentet på bagkant af påbegyndte forhandlinger.

3.4 Partier, valgforbund og opstilling

Af Tina Mensel

Det er første gang til sommer, at vi i Danmark skal vælge 15 danske repræsentanter til EU-Parlamentet. Der er i alt 11 opstillingsberettigede partier i Danmark. Socialdemokratiet, Venstre, Moderaterne, SF, Det Konservative Folkeparti, Dansk Folkeparti, Enhedslisten og Radikale Venstre er allerede repræsenteret i det nuværende Parlament. Liberal Alliance, Danmarksdemokraterne og Alternativet har for øjeblikket ingen mandater, men stiller op til valget 2024.

Det er kun anden gang, Enhedslisten stiller op til Europa-Parlamentsvalget, og de to nye partier, der er blevet stiftet siden sidste Europa-Parlamentsvalg i 2019 – Danmarksdemokraterne og Moderaterne – er opstillingsberettigede for første gang. Folkebevægelsen mod EU har været repræsenteret i EU-Parlamentet siden det første direkte valg i 1979, men tabte deres sidste mandat

ved valget i 2019. De har forsøgt at samle de påkrævede 70.680 vælgererklæringer, der skal til for at blive opstillingsberettiget, men uden held.

Valgforbund

Partierne kan vælge at indgå såkaldte valgforbund med hinanden med det formål at undgå stemmespild samt sikre flest mulige mandater til valgforbundets partier. Valgforbundene betyder nemlig, at overskydende stemmer, der ikke giver et parti et helt mandat, kan gå til et andet parti i valgforbundet. Partierne vælger med andre ord at spille på hold med dem, der har nogenlunde samme tilgang til Europapolitikken som dem selv. Det sikrer, at langt færre stemmer går til spilde, og kan ofte hjælpe mindre partier til at blive repræsenteret.

Det er ikke alle danske partier, der på nuværende tidspunkt indgår i et valgforbund. Valgforbundene er indtil videre følgende:

- Socialdemokratiet, SF og Alternativet
- Radikale Venstre, Venstre og Moderaterne
- Liberal Alliance og Konservative

Enhedslisten, Danmarksdemokraterne, Dansk Folkeparti og Nye Borgerlige har foreløbigt ikke indgået nogle valgforbund.

Sideordnet opstilling eller liste

Partierne kan opstille deres kandidater til EU-Parlamentsvalget på to forskellige måder. Den første kaldes *sideordnet opstilling*. Her er det vælgerne, der bestemmer, hvilke kandidater der skal vælges. Ved sideordnet opstilling er der ikke angivet numre ud for kandidaternes navne på stemmesedlen, og kandidaternes placering på listen har ingen betydning. Her er det alene de personlige stemmer, der afgør hvilke kandidater, der bliver valgt. Hvis to eller tre kandidater har samme antal personlige stemmer, trækkes der lod mellem de pågældende kandidater. Socialdemokratiet, Venstre, Moderaterne, SF, Liberal Alliance, Radi-

kale Venstre, Det Konservative Folkeparti, Dansk Folkeparti og Alternativet kører med sideordnet opstilling.

Den anden måde er en såkaldt *partiliste*. Her er kandidaterne opstillet i en bestemt rækkefølge fastlagt af partiet, og kandidaterne er markeret med et tal foran deres navn på stemmesedlen. Hvis der sættes kryds ved partiet og ikke ved en bestemt kandidat, tilfalder stemmen i første omgang spidskandidaten. Når spidskandidaten har fået tilstrækkeligt med stemmer, tilfalder de resterende stemmer nummer to på listen. De kandidater, der står langt nede på listen, har dermed sværere ved at blive valgt. Hvis to eller flere kandidater har fået lige antal stemmer, er det kandidaten øverst på listen, der vælges. På denne måde fastholdes partiets indflydelse. Enhedslisten er det eneste parti, der indtil videre har valgt at opstille kandidater på partiliste.

3.5 Danmark og det roterende formandskab

Af Tina Mensel

Formandskabet for Ministerrådet har fundet sted siden 1958. Der er tale om et såkaldt roterende formandskab, der går på skift mellem EU's medlemslande hver sjette måned. Med de nuværende 27 medlemslande går der altså 13,5 år mellem de enkelte landes formandsperioder. Med det roterende formandskab sikrer man sig, at alle EU-lande får muligheden for at præge den politisk kurs i Ministerrådet.

Formandskabet har tre hovedopgaver: 1) at sætte dagsordenen i Ministerrådet, 2) at lede møderne og forhandle kompromiser, og 3) at repræsentere Ministerrådet over for andre EU-institutioner. Sidstnævnte er især vigtigt i den almindelige lovgivningsprocedure, når Ministerrådet mødes i forhandlinger om ny EU-lovgivning med Parlamentet og Kommissionen.

Formandskabet arbejder tæt sammen i grupper på tre lande, som er de såkaldte *trioer* eller *trioformandskaber*. Et system, der blev

indført med Lissabontraktaten i 2009 og har til formål at skabe sammenhæng i Ministerrådets prioriteter. Trioen sættes sammen ud fra landenes geografiske placering og størrelse. Sammen fastsætter de tre nationer langsigtede mål og et fælles program for de 18 måneder, hvor landene tilsammen udfylder formandskabet. På dette grundlag udarbejder hver af de tre lande en mere detaljeret dagsorden for sit eget formandskabs seks måneder.

Lige nu og frem til den 30. juni 2024 er formandskabet Belgiens, og den aktuelle trio består af Spanien, Belgien og Ungarn. Danmark overtager taktstokken for ottende gang i andet halvår af 2025, hvor de indgår i en formandstrio med Polen og Cypern. På forhånd undersøger den danske regering de lovforslag, der befinder sig på Ministerrådets bord, hvorefter den danske regering udvælger de sager, som er vigtige for Danmark, og hvor der er sandsynlighed for at opnå resultater. Sidste gang, formandskabet var i danske hænder, var i 2012. Det blev kendt som *Postevandsformandskabet*, da der blev serveret postevand frem for flaskevand til alle møderne ud fra ønsket om et bæredygtigt formandskab. Der blev imidlertid også opnået politiske resultater, bl.a. aftalen om Patentdomstolen, lavere priser på udenlandsk dataroaming og minimumsstraffe for it-kriminalitet.

4. EU-PARLAMENTET SOM LOVGIVER

En parlamentarisk forsamling har eksisteret i det europæiske samarbejde siden 1962. Men der er langt fra den oprindelige konstruktion til det Europa-Parlament, sommerens valg handler om. I begyndelsen havde forsamlingen kun 142 medlemmer udpeget af medlemslandenes parlamenter, og EU-parlamentarikerne sad således både i hjemlandets parlament og i Europa-Parlamentet. Siden 1979 er medlemmerne blevet valgt ved direkte valg i de enkelte medlemslande, og denne gang skal hele 720 pladser fordeles. Også Parlamentets indflydelse er vokset markant gennem årene for hver ny traktat, og siden Lissabontraktaten i 2009 skal næsten alle love godkendes i Parlamentet, før de kan blive vedtaget. Men hvordan er Parlamentet egentlig indrettet, og hvordan arbejder denne omfattende institution i praksis?

4.1 Partigrupper i EU-Parlamentet

Af Fatme Chahrour

For at give struktur og sammenhæng i Parlamentets arbejde organiserer parlamentarikerne (MEP'er) sig i partigrupper, også kendt som politiske grupper. De må imidlertid ikke forveksles med de europæiske partier, der ikke har nogen formel rolle i Parlamentet, men er sammenslutninger dannet af politiske partier i de enkelte medlemslande. Partigrupperne spiller derimod en afgørende rolle i den europæiske beslutningsproces og påvirker i høj grad lovgivning og politikker. Grupperne fungerer på en måde, der minder om partierne i det danske Folketing – dog med visse forskelle. En af de væsentlige er, at partigrupperne i Parlamentet typisk rummer en bredere vifte af holdninger. Det betyder, at der er mindre partidisciplin end i Folketinget. Parlamentarikernes grad af troskab mod deres gruppes stemmeanbe-

falinger er i højere grad varierende, når de deltager i afstemninger under plenarmøderne i Strasbourg.

Kompromiser og indflydelse

Parlamentarikerne kan kun etablere sig i en partigruppe, hvis gruppen har mindst 23 medlemmer fra mindst syv af EU's medlemslande. Dette krav sikrer, at partigrupperne er repræsentative for forskellige nationale interesser og ideologier. I øjeblikket eksisterer syv politiske grupper i Parlamentet, og disse er essentielle for at forstå, hvordan Parlamentet fungerer. De syv grupper er:

- Det Europæiske Folkepartis Gruppe (EPP)
- Gruppen for Det Progressive Forbund af Socialdemokrater i Europa-Parlamentet (S&D)
- Renew Europe Gruppen (RE)
- De Grønne/Den Europæiske Fri Alliance (EFA)
- De Europæiske Konservative og Reformister (ECR)
- Identitet og Demokrati (ID)
- Venstrefløjsgruppen i Europa-Parlamentet (GUE/NGL)

For at opnå indflydelse, taletid og ordførerposter er det nødvendigt at tilslutte sig en gruppe. Jo større en partigruppe er, desto mere indflydelse har den. De to største partigrupper i Parlamentet har historisk været Det Europæiske Folkepartis Gruppe (EPP), hvor de danske konservative sidder sammen med blandt andre CDU/CSU fra Tyskland, og Gruppen for Det Progressive Forbund af Socialdemokrater (S&D), hvori de danske socialdemokrater sidder.

Fra det første valg til EU-Parlamentet i 1979 og frem til valget i 1999 var S&D den største gruppe, ofte med over en tredjedel af de samlede mandater. Siden 1999 har EPP imidlertid ført an. De to store grupper har haft mandater nok til et relativt komfortabelt flertal på over 50 procent af mandaterne. Ved seneste valg i 2019 kom de dog for første gang under 50 procent af de samlede

mandater. Disse grupper har ofte indgået kompromisser og har samarbejdet om at forme lovgivning og politikker.

For at styrke sin indflydelse over for Kommissionen og Ministerrådet er Parlamentet mest effektivt, når der er bred opbakning til deres ændringsforslag til de lovudspil, Kommissionen sender forbi. Som hovedregel er det de to store grupper, S&D og EPP, der finder fælles fodslag – ofte med de liberale midtergrupper Renew Europe og De Grønne - og fastlægger Parlamentets holdning i en given sag. Parlamentarikerne er dog ikke bundet af deres gruppes politiske holdninger og kan vælge at prioritere nationale interesser eller deres eget partis specifikke interesser frem for gruppens. Dette har ført til interne stridigheder og uenigheder, f.eks. indenfor flygtninge- og migrationspolitik, men også i forbindelse med afstemningen om en europæisk mindsteløn, hvor alle danske parlamentarikere stort set stemte imod deres gruppes anbefalinger.

4.2 Europæiske partier

Af Marianne Skovlund

Et europæisk parti er en sammenslutning af nationale partier, der deler politisk ideologi. Det europæiske parti, EPP, er til eksempel en sammenslutning af partier på centrum-højrefløjen. Mens PES er navnet på den socialdemokratiske partifamilie. For at nævne de to største. Antallet af europæiske partier svinger. Lige nu er der 10. På grund af deres akronymer og navne som EPP, ID, ECR, European Green og European Left forveksles de ofte med de politiske grupper i Europa-Parlamentet, men er altså en størrelse for sig selv. De europæiske partier er anerkendt af EU som en vigtig demokratisk aktør og skal i følge traktaterne bidrage til at skabe en europæisk politisk bevidsthed. Altså være bindeled mellem europæerne og beslutningstagerne i Bruxelles, der kan synes langt væk fra borgerne.

Partierne er finansieret af Europa-Parlamentet, der sidste år støttede partierne med 46 millioner euro. Alligevel er de europæiske partier stort set usynlige for os. Det er lidt af et paradoks, som også skaber debat både i Parlamentet og blandt forskere. Partierne er dog ikke helt uden indflydelse i EU. De største af dem holder såkaldte formøder inden de officielle rådsmøder og topmøder i Bruxelles. Her kan f.eks. hele den socialdemokratiske familie mødes uformelt for at tale om strategier eller koordinere holdninger til politiske forslag. Forskere peger på, at de europæiske partier den vej igennem har påvirket både konkret politik og valg af personer til topposter i EU.

4.3 Kan man stemme på en europæer?

Af Troels Jan Wennermark

De 705 nuværende politikere i EU-Parlamentet er alle valgt i medlemslandene. Men siden 1990'erne har der været diskussioner om, hvorvidt man skal indføre tværnationale stemmelister, så EU-borgerne både har en national og en europæisk stemme. Den nuværende valglov fra 1976 blev ændret i 2002 og 2018, men den sidste ændring er endnu ikke trådt i kraft.

Siden vedtagelsen af Lissabontraktaten i 2009 har der været flere seriøse forsøg på at skabe et tværnationalt parti. Op til valget i 2009 stiftede den irske IT-milliarder, Declan Ganley, det eurokritiske parti Libertas, der stillede op i flere lande, men kun vandt et enkelt mandat i Frankrig. I 2019 var der meget opmærksomhed om den tidligere græske finansminister, Yanis Varoufakis, der stiftede venstrefløjsbevægelsen DiEM25. De stillede op til Europa-Parlamentsvalget i en lang række EU-lande under navnet Europæisk Forår, som i Danmark blev repræsenteret af Alternativet. De opnåede dog ikke valg i nogen lande. På samme måde opstillede den føderalistiske Volt-bevægelse i flere lande og vandt et enkelt mandat i Tyskland i 2019.

Demokrati eller føderalisme?

Forslaget går på, at man ved et EU-Parlamentsvalg vil have to stemmer: Én til en nationalpolitisk spidskandidat til Europa-Parlamentet og én til et europæisk parti. Det nuværende forslag vil betyde, at EU-lande relativt set mister nationalrepræsentation i Parlamentet, da de tværnationale partier vil optage 28 pladser i EU-Parlamentet ovenpå de nuværende 705 pladser. Revideringen af den europæiske valglov vil også åbne op for at ændre måden, Europa-Parlamentsvalg bliver afholdt på og i højere grad skabe fælles rammer for valget på tværs af EU. Dette betragtes som et skridt mod et føderalt EU.

Forslaget indeholder også en funktion, hvor hvert EU-parti får lov til at stille en spidskandidat til Kommissionspræsidentskabet, hvilket vil bringe præsidentvalget tættere på borgeren. Dette aspekt af forslaget til en ny valglov kaldes *spitzenkandidat* eller *lead candidate process* og vil gøre det muligt for EU-borgere at stemme direkte på kandidater til den højeste post i EU. Det blev anvendt i både 2014 og 2019, men de europæiske partiers valg af spidskandidat er dog ikke juridisk bindende, hvorfor Ursula von der Leyen kunne blive valgt uden at have været spidskandidat. Det nye forslag vil bl.a. gøre spidskandidater juridisk bindende.

Tilhængere af forslaget om tværnationale stemmelister mener, at det er et nødvendigt skridt mod en fælles europæisk offentlighed som en platform, hvor europæere sammen kan forholde sig til de fælles udfordringer. Uden tværnationale stemmelister frygtedes det, at EU-Parlamentsvalg blot bliver såkaldte protestvalg mod medlemslandenes nationale regeringer. Modstanderne mener imidlertid, at tværnationale lister vil være et farligt skridt imod et mere føderalistisk EU med mindre nationalt fokus og selvbestemmelse. Generelt må man sige, at det er svært at forudse konsekvenserne af lovforslaget, fordi det i høj grad afhænger af, hvordan europæiske partier og nationale forsamlinger vil håndtere ændringen.

Forslaget ser på nuværende tidspunkt ikke ud til at blive indført inden Europa-Parlamentsvalget i 2024, men det betyder bestemt ikke, at forslaget er lagt i graven. Hvor de tværnationale lister har mødt modstand i medlemslande, dels fordi den nye valglov også indeholder en strømning af måden Europa-Parlamentsvalg afholdes på, så er spidskandidatprocessen allerede delvist implementeret. Det kan i mange henseende anskues som en forløber for de tværnationale lister i og med, at de i højere grad bringer Europa-Parlamentsvalget, de europæiske partier og topposter tættere på EU-borgerne.

4.4 Magten ligger i udvalgene

Af Fatme Chahrour

Medlemmerne af EU-Parlamentet får især igennem udvalgsarbejdet indflydelse på den europæiske lovgivning. EU-Parlamentet opererer med 20 permanente udvalg og kan nedsætte underudvalg og særlige midlertidige udvalg til at tage sig af specifikke spørgsmål. Sammensætningen af udvalgene ligner den praksis, vi ser i nationale parlamenter som f.eks. i Folketinget, hvor vi har 30 stående udvalg, og hvor partigruppernes størrelse er afgørende. I denne sammenhæng er positioner som udvalgsformand, udvalgskoordinator og ordfører særligt vigtige for at opnå indflydelse. Posten som udvalgsformand er den mest magtfulde, idet denne har både ansvaret for udvalgets møder, taler på udvalgets vegne i plenarmøder og ofte deltager i vigtige trilogforhandlinger med Kommissionen og Ministerrådet. Udover posten som udvalgsformand har også udvalgskoordinatorer og ordførere betydelig indflydelse. Hver politisk gruppe i EU-Parlamentet udpeger en koordinator for hvert af de 20 udvalg, der er med til at forme gruppens holdninger til udvalgenes arbejde. Derudover udpeges der en ordfører for hvert lovforslag, som følger forslaget gennem den politiske proces og deltager i vigtige forhandlinger.

Vandbærerne

Det er i udvalgene, at lovforslagene bliver finpudset, kompromiserne indgået, og politiske beslutninger tages. Assistenterne, ofte kaldet parlamentariske medarbejdere eller politiske rådgivere, spiller en central rolle i denne proces. De er eksperter på deres respektive politikområder og hjælper parlamentarikerne med at forstå de komplekse emner, der behandles i udvalgene. De udfører forskning, udarbejder rapporter, og arbejder tæt sammen med parlamentsmedlemmerne for at udvikle politiske strategier og holdninger. Assistenterne koordinerer også møder og forbereder udvalgsarbejdet. De sørger for, at parlamentarikerne er velinformerede og klar til at deltage aktivt i debatter og beslutninger. Selvom de valgte parlamentarikere er ansigtet udadtil, spiller assistenterne altså en central rolle i udvalgene, når det kommer til at forme EU's lovgivning og politikker.

4.5 Godkendelse af kommissærer

Af Maria Reynheim

EU-Kommissionen består af 27 kommissærer, en fra hvert EU-land. Kommissærerne repræsenterer EU's almene interesser og skal dermed være uafhængige af medlemslandets egne interesser. Det er regeringen fra hvert medlemsland, som indstiller sin kommissærkandidat, og derfor er kandidaten ofte udvalgt fra regeringspartiet. På baggrund af medlemslandenes indstillinger er det den nyvalgte Kommissionsformand og Ministerrådet, der sammensætter den nye Kommission. Kommissionsformanden præsenterer dernæst sit hold for EU-Parlamentet, som afholder høringer med samtlige kandidater, hvor de potentielle kommissærer har mulighed for at besvare spørgsmål og forklare deres vision. Herefter stemmer Parlamentet om, hvorvidt de kan godkende den nye Kommission, som udnævnes med kvalificeret flertal. Parlamentet kan ikke nedlægge veto mod enkelte kommissærkandidater, kun det samlede kommissionsforslag. Det er

dog sket, at Parlamentet har rettet kritik mod bestemte kommissærer, hvorefter Kommissionsformanden har bedt medlemslandene indstille en ny kandidat.

Det er ofte personer med ministererfaring, der indstilles som kommissærer, og der er gerne sammenhæng mellem ansvarsområdet som minister, og kommissærens område. En kommissær vælges for en periode på 5 år med mulighed for genvalg. Den danske kommissær har de sidste 10 år været Margrethe Vestager, og i 2019 blev hun udnævnt til ledende næstformand for Kommissionen samt konkurrence- og digitaliseringskommissær.

4.6 Er spidskandidatprocessen død eller levende?

Af Jesper Vestermark

Det er ikke noget, man snakker meget om. Men der foregår en vedvarende magtkamp mellem EU's institutioner. Nærmere bestemt ønsker både Parlamentet og Det Europæiske Råd at bestemme, hvem der skal være den næste Kommissionsformand. Spørgsmålet handler om fundamentet for EU's demokrati, og om den magtfulde Kommission skal hente sin legitimitet fra de enkelte landes folkevalgte regeringer eller fra det af borgerne direkte valgte EU-parlament. Udfaldet af denne kamp får betydning for, hvor offensivt Kommissionen har mulighed for at sætte dagsordenen for EU's udvikling.

Von der Leyen 2.0?

Striden kan føres tilbage til Lissabontraktaten, der trådte i kraft i 2009. Her lyder det noget upræcist, at Det Europæiske Råds valg af Kommissionsformand skal tage hensyn til Parlamentsvalgets udfald. Det fik i 2014 Parlamentet til orkestrere den første spidskandidatproces, hvor de enkelte parlamentsgrupper stillede med en kandidat, som uafhængigt af medlemslandenes beslutning dystede om Kommissionsformandsposten. Projektet lykkedes, og modvilligt accepterede regeringslederne Parlamentets

afgørelse om at placere den konservative kandidat, Jean-Claude Juncker, som Kommissionens formand. Fem år senere i 2019 forsøgte Parlamentet med samme procedure. Men denne gang fik den konservative kandidat, Manfred Weber, ikke opbakning fra regeringslederne, der til mange parlamentsmedlemmers utilfredshed pegede på Ursula von der Leyen.

Parlamentets nederlag dengang sår tvivl om spidskandidatsprocessens fremtid. I skrivende stund er det uklart, hvordan udvælgelsen af den næste Kommissionsformand kommer til at foregå. Men von der Leyen genopstiller og ligner en stærk kandidat efter en valgperiode, hvor hun i manges øjne har udvist stor handlekraft. Den kristendemokratiske, den socialdemokratiske og den grønne gruppe forventes at stille med kandidater til endnu et slag i kampen for at hævde Parlamentets magt. Indtil videre er entusiasmen for processen dog minimal sammenlignet med de to foregående valg. Uanset hvad kommer danske parlamentarikere til at forholde sig til, hvem der skal være Kommissionsformand. Men om de også får magt til at beslutte, hvem de kan vælge mellem, er endnu et åbent spørgsmål.

4.7 Skillelinjer efter Europa-Parlamentsvalget

Af Marianne Skovlund

Det er ikke let at tage bestik af det forestående Europa-Parlamentsvalg med de mange kriser og krigen i Ukraine i baghovedet. Man skulle tro, det var nu, europæerne ville "samles om flaget", men målinger viser noget andet. For tredje valg i træk lader det til, at den EU-skeptiske højrefløj går frem, mens midten skrumper og den grønne gruppe taber pusten. Det matcher det, vi ser i lande som Italien, Sverige og Finland, hvor højrefløjspartier som Italiens Brødre, Sverigedemokraterne og Sandfinner enten har sat sig på magten eller er kommet ind i varmen. Og den tendens ser ud til at afspejle sig i Europa-Parlamentsvalget.

Drama på klimafronten

I nogle lande er det fortsat migrationspolitikken og politikernes manglende evne til at stoppe strømmen af flygtninge og migranter, der driver vælgerne mod højre, mens decideret EU-skepsis er pakket lidt væk efter, at briterne er helt ude af EU. Til gengæld har højrefløjens partier åbnet en ny front: Modstand mod den førte klimapolitik. Det handler om at beskytte de europæere, virksomheder og landmænd, der er hårdt ramt af stigende energipriser, høj inflation, import af korn fra Ukraine m.m. mod nye krav i den grønne lovgivning. En dagsorden som f.eks. tyske AfD har stor succes med. Og som det nuværende parlament allerede har smagt en bid af. Flere grønne lovforslag er ikke blevet så ambitiøse, som den grønne side af salen kunne ønske sig, fordi højrefløjen sammen med parlamentets største gruppe, konservative EPP, har trukket den anden vej. Hvis højrefløjen vokser efter valget, kan der komme mere af den slags.

Højrefløjen ind i varmen

Normalt får højrefløjen ikke det store ud af deres valgsucces. Det har vi set ved de to foregående valg. Dels har de to grupper, partierne placerer sig i, den nationalkonservative ECR og den højrenationale ID, svært ved at enes politisk. Dels betragter Parlamentets øvrige politiske grupper en del af partierne på højrefløjen som udemokratiske og ekstreme. Derfor holder man udenfor indflydelse og samarbejder ikke direkte med dem. Det gælder særligt ID. Det er her partier som tyske AfD, østrigske FPÖ og danske DF sidder. Men når nu Italiens Brødre har sat sig på premierministerposten i Italien, Sandfinnerne er med i den finske regering og Sverigedemokraterne er lukket ind i varmen af de svenske centrum-højre partier, hvorfor skulle Parlamentets centrum-højre grupper så ikke åbne op for at samarbejde mere, om ikke andet så med ECR, hvor netop Italiens Brødre og Sverigedemokraterne er medlemmer? Det kan blive et afgørende spørgsmål efter valget.

Som det er i dag, samarbejder de store grupper på midten, den konservative, EPP, den socialdemokratiske S&D og den liberale RE, mest med grupperne på venstrefløjen om vedtagelse af ny lovgivning. Åbner EPP og måske også RE op for et større samarbejde med højrefløjen, vil dynamikken i Parlamentet ændre sig. Mange iagttagere peger på, at den beslutning kommer til at ligge i enten Frankrig hos præsident Macron, hvis parti Renaissance dominerer RE gruppen. Eller i Tyskland hos CDU/CSU, som dominerer den konservative gruppe, EPP.

4.8 Parlamentets begrænsninger

Af Staffan Dahllöf

Europa-Parlamentets valgte medlemmer lovgiver sammen med Ministerrådet i EU ved den almindelige lovgivningsprocedure. Det er den, hvor Rådet beslutter med et kvalificeret flertal af medlemslandenes stemmer, og Parlamentet bakker op om eller afviser et forslag med et flertal af de nærværende medlemmer. Men sådan er det bare ikke altid, og det gælder ikke på alle områder. På nogle har EU-parlamentarikerne rollen som tilskuere. Det gælder områder, hvor Ministerrådet stadig lovgiver med enstemmighed, ligesom det var tilfældet frem til midten af 1980'erne, hvor Parlamentet kun skulle høres.

Forsvar og økonomi

På to hovedområder er Parlamentets rolle begrænset til retten at ytre sig: Udenrigs-, sikkerheds-, og forsvarspolitik og de afgørende beslutninger om medlemslandenes økonomiske politik. Parlamentet har et udenrigsudvalg og et sikkerheds- og forsvarsudvalg. De to udvalg giver løbende udtryk for, hvad flertallet af deres medlemmer mener om aktuelle konflikter og begivenheder rundt om i verden. Det har bare ikke nogen reel betydning for EU's officielle politik. Udenrigs-, sikkerheds-, og forsvarspolitik håndteres udelukkende på ministerniveau. Hvad gælder

handelsaftaler, udvidelse med nye medlemslande og ændringer af Traktaten (EU's grundlov) skal Parlamentet endeligt godkende, hvad Kommissionen og medlemslandene er blevet enige om. Men Parlamentet har ingen mulighed for at gå ind og påvirke det forberedende arbejde.

Eurosamarbejdet

Parlamentarikerne er også kun tilskuere og kommentatorer ved beslutninger om spilleregler, forbud og sanktioner for lande med den fælles valuta euroen. Det handler primært om, hvor store budgetunderskud, og hvor stor offentlig gæld, landene har lov til at have. Danmark er kun delvist med i den kreds, fordi vi ikke bruger euroen som valuta. Og så alligevel, da kursen på den danske krone er knyttet til euroens værdi.

Eurosamarbejdets regler og krav gælder derfor også for Danmark, men der er den forskel, at Danmark ikke kan pålægges bøder eller tvinges til at lave om på den danske finanslov, hvis Danmark ikke følger trop. Når disse regler og krav er oppe til debat, har EU-parlamentarikerne mange bestemte holdninger. Det er bare ikke holdninger, som Ministerrådet behøver at tage hensyn til. Parlamentet har heller ikke nogen afgørende indflydelse på konkurrencepolitikken.

Arbejdsmarkedspolitik

Derudover er der et par politikområder, hvor Europa-Parlamentet har beføjelser til at lovgive sammen med Rådet, men hvor Parlamentet i forhold til specifikke delområder er sat på tilskuertribunen. Parlamentet har ingen stemmeret, hvad gælder arbejdstageres sociale sikringer, sikring mod arbejdsløshed, repræsentation og forsvar af arbejdsmarkedsparternes interesser og beskæftigelsesvilkår for statsborgere fra tredjelande (lande udenfor EU). I disse specifikke dele af social- og arbejdsmarkedspolitikken beslutter Ministerrådet med enstemmighed. Det

har hidtil betydet, at der på dette område er sket meget lidt på EU-niveau, fordi der sjældent er fuld enighed i Rådet. Lønforhold, organisationsret, strejkeret og ret til lockout er udtrykkeligt undtaget EU-lovgivning i Traktaten. Her har ingen EU-institution noget at skulle have sagt.

Klima

Endeligt er der lovgivningen indenfor de store områder som miljø og energi – og dermed klima – hvor flertalsafgørelser er hovedreglen. Her er der dog undtagelser, når beslutningerne drejer sig om afgifter, fysisk planlægning (f.eks. kommunale lokalplaner), vandressourcer, markanvendelse og valg af energikilder. På disse områder lovgiver Rådet med enstemmighed og lytter kun (måske) til Parlamentet.

Selv om Parlamentet er stækket på et par store og nogle mere specifikke områder, forhindrer det ikke Parlamentets medlemmer i at diskutere, kritisere og opfordre de øvrige EU-institutioner på forskellige måder. Men kandidater der stiller op til Europa-Parlamentsvalget for at drive en udenrigspolitisk linje, tilskynde eller bremse nye medlemslande, fremme eller forhindre et fælles forsvar eller som vil påvirke retningen på den økonomiske politik, får et forklaringsproblem, hvis de bliver spurgt, hvordan det skal gå for sig, hvis det ikke bare skal være at bruge Parlamentet som en talerstol og måske få opmærksomhed på den måde.

5. HVORDAN FUNGERER EU-SYSTEMET?

Det er ikke altid nemt at gennemskue, hvordan den store og komplekse EU-maskine egentlig fungerer og arbejder, hvordan magten er fordelt, hvem der har indflydelse på hvad, og hvor gennemslagskraftigt systemet er for EU-borgerne. Hvor vi tidligere har gennemgået den formelle inddeling af institutionerne, vil vi i dette kapitel kigge ind bag facaden og beskrive, hvordan det store EU-system og lovgivningssystemet i EU egentlig fungerer i praksis – og nogle gange i det skjulte. Vi vil bl.a. komme ind på, hvilken rolle institutionerne spiller i lovgivningsprocessen, hvad der sker i de såkaldte trillogforhandlinger, hvor stort omfanget af lobbyisme er i Bruxelles, og hvor meget magt Kommissionens ekspertgrupper har.

5.1 Alt starter i Kommissionen

Af Filip Foldrup

I EU-systemet fungerer Kommissionen på mange måder ligesom en regering, hvor hver kommissær har ansvaret for et særligt lovområde. Ligesom ministrene har embedsmænd i ministerier, så har kommissærerne embedsmænd i det, der kaldes generaldirektorater.

I Danmark kommer langt de fleste lovforslag fra den siddende regering, men det er muligt for alle medlemmer af Folketinget at stille lovforslag og få dem behandlet. I EU er det kun Kommissionen, der kan fremsætte lovforslag. Man plejer at sige, at Kommissionen har initiativretten. Denne særlige ret kaldes også et præ-veto, fordi Kommissionen helt alene kan bestemme, om en politisk sag bliver behandlet eller ej uanset, hvad Parlamentet eller Ministerrådet ønsker. Kommissionen kan fremsætte lovforslag, men det er ikke dem, som vedtager dem. Vedtagel-

se af lovgivningen sker i de fleste sager både i EU-Parlamentet og Ministerrådet, som begge har mulighed for at ændre i eller tilføje til den kommende lovgivning. Fremsætning af lovgivning er dog ikke Kommissionens eneste opgave.

Traktaternes vogter

En anden opgave, Kommissionen varetager, er at agere traktaternes vogter. Det betyder, at det er op til Kommissionen og kommissærerne at sikre, at medlemslandene overholder de love, der er indgået i fællesskab. Dermed er det Kommissionens opgave at holde øje med, hvorvidt de enkelte medlemslande overskrider EU's fælles regler. Hvis et medlemsland ikke overholder dem, er det ligeledes op til Kommissionen at sanktionere det pågældende land, hvilket typisk sker gennem bødestraf. Skulle dette ikke få medlemslandet til at overholde reglerne, kan Kommissionen give sagen videre til EU-Domstolen.

EU's ansigt udadtil

Kommissionen bliver på en række områder refereret til som EU's ansigt udadtil. Det skyldes bl.a., at det er Kommissionen, der repræsenterer EU, når der skal forhandles med andre store internationale organisationer. Det gælder f.eks., når der skal forhandles med WTO (World Trade Organization). I sådanne forhandlinger repræsenterer Kommissionen ikke de enkelte medlemslande, men EU som en samlet enhed og dermed EU's samlede interesser. Dog kan Kommissionen ikke forhandle fuldkommen egenhændigt, da den er underlagt et forhandlingsmandat fra Ministerrådet og Europa-Parlamentet. Dette betyder, at Ministerrådet og EU-Parlamentet har besluttet, hvor langt Kommissionen må gå i en given forhandling, og hvad der må blive sagt ja og nej til. Dermed er Kommissionen underlagt de folkevalgte repræsentanter fra de 27 medlemslande i Ministerrådet og EU-Parlamentet.

5.2 Ministerrådet bag lukkede døre

Af Staffan Dahllöf

Formelt hedder det Rådet for den Europæiske Union, men er bedre kendt som Ministerrådet eller bare Rådet. Det er der, medlemslandenes ministre forhandler og vedtager EU-love. Lovene er enten direktiver eller forordninger. Direktiver træder først i kraft efter, at de er indarbejdet i medlemslandenes egne love. Forordninger gælder umiddelbart efter vedtagelse eller efter en fastlagt tidsgrænse - oftest nogle få dage eller uger efter vedtagelsen.

Rådsmøderne finder sted i Bruxelles, når der ikke står april, juni eller oktober i kalenderen. I de måneder mødes Rådet nemlig i Luxembourg. Rådsmøderne finder også sted i det land, som har det halvårslige formandskab for Ministerrådet. Spanien i efteråret 2023, Belgien i foråret 2024 og Ungarn i efteråret 2024. Men her er det kun uformelle møder, hvor der ikke tages bindende beslutninger.

Ministerrådet lovgiver som hovedregel sammen med Parlamentet. Hvis de to institutioner ikke er enige, falder forslaget til gulvet. Men der er politikområder, hvor Parlamentet har mindre indflydelse end Rådet. Det gælder for skatter, regler for eurosamarbejdet, enkelte arbejdsmarkedssager og sociallovgivning. Indenfor udenrigs- og sikkerhedspolitik beslutter Rådet med enstemmighed. Her har Parlamentet ikke noget at skulle have sagt.

Rådet mødes i 10 forskellige sammensætninger, som svarer til det politikområde, der skal behandles. Det kan blandt andet være landbrug, miljø og transport. Men et rådsmøde med EU-landenes fiskeriministre – eller deres stedfortrædere – kan også tage beslutninger om for eksempel retligt samarbejde, hvis et lovforslag er forhandlet på plads i forvejen, og der allerede er opnået

politisk enighed. I de tilfælde bliver rådsbeslutningen en ren formalitet – et såkaldt A-punkt på Rådets dagsorden.

Stor befolkning = høj stemmevægt

Magten i Ministerrådet kan gøres op i stemmevægte. De fastsættes efter antal indbyggere i medlemslandene i forhold til EU's samlede befolkning. Da befolkningstallene skifter over tid, opdateres stemmevægtningen en gang om året. I 2023 havde Danmark en stemmevægt på 1,31 procent, Malta på 0,12 procent, mens Tyskland havde en stemmevægt på 18,59 procent. For at de store lande ikke skal majorisere de små, er der en bremsemekanisme. Ministerrådet kan kun bruge stemmevægtningen til vedtagelse med kvalificeret flertal, hvis flertallet repræsenterer 55 procent af EU-landene og 65 procent af EU's samlede befolkning. Omvendt kan et mindretal blokere en beslutning, hvis det repræsenterer mere end 35 procent af EU's samlede befolkning fordelt på fire medlemslande. Ved enstemmige vedtagelser og vedtagelser med simpelt flertal har hvert medlemsland én stemme.

I medierne og den politiske debat bliver der sjældent gjort rede for, hvordan de enkelte lande har stemt. En forklaring er, at de fleste beslutninger bliver taget uden afstemning. Alligevel har stemmevægtningen betydning. I det forberedende arbejde holder politikere og embedsmænd nøje øje med, hvilke alliancer der kan tænkes at opstå i Rådet. Hvis det på forhånd står klart, at der ikke vil opstå et blokerende mindretal, så ser landene, der har udsigt til at tabe, ofte en fordel i ikke at skilte med afstemningsresultater som viser, at man er blevet stemt ned.

5.3 Hvor åbne er EU's institutioner?

Af Staffan Dahllöf

Brugen af stemmevægte i det forberedende arbejde indebærer, at EU-lovgivning både er hemmelig og offentlig. De formelle be-

slutninger i Rådet bliver videofilmnet og arkiveret. De kan ses live, imens det pågående møde finder sted eller hentes ned senere. Afstemningerne i Parlamentet er også nemme at følge. De endelige beslutninger i Rådet og Parlamentet er altså helt åbne. Men Rådets forberedelser er et lukket land for udenforstående. Rådsbeslutninger bliver altid forberedt af EU-landenes ambassadører i Bruxelles i to komitéer kaldt COREPER I og COREPER II, som er den franske forkortelse for De Faste Repræsentanters Komité. Men ikke engang den mest garvede EU-ambassadør vil kunne overskue de finere detaljer i så forskellige emner som fiskekvoter for torsk, grænseværdier for kemikalier og graden af korrupsion i Ukraine.

Ambassadørernes møder i COREPER bliver derfor forberedt i de cirka 150 forskellige rådsarbejdsgrupper. Antallet varierer, da nogle arbejdsgrupper oprettes efter behov, mens andre er permanente. Her mødes repræsentanter fra medlemslandenes regeringer, som er eksperter indenfor deres sagsområde, men også repræsentanter for de lande, de kommer fra. Det er i arbejdsgrupperne, hvor de indledende – og nogle gange afgørende – forhandlinger finder sted. Når Ministerrådet vedtager de endelige beslutninger, er omtrent 80 procent af sagerne allerede afgjort på et lavere niveau – i arbejdsgrupperne og af ambassadørerne. Her vedtages de som A-punkter uden debat. De forberedende møder har hverken medier eller EU-borgere adgang til.

EU-domstolen har i en afgørelse fra 2013 slået fast, at vi som EU-borgere har en ret til at se, hvad vores repræsentanter i arbejdsgrupperne argumenterer for inden, at de afgørende beslutninger træffes. Det skulle gerne have givet adgang til arbejdsgruppernes mødereferater. Men det er ikke tilfældet. Ministerrådets sekretariat i Bruxelles har siden domstolens afgørelse for ti år siden hævdet, at der slet ikke eksisterer referater fra arbejdsgruppernes møder.

5.4 Triloger – en kort vej til beslutninger

Af Staffan Dahllöf

Det åbne og tilgængelige Europa-Parlament har bogstaveligt talt også hemmelige møderum. Her mødes repræsentanter fra Kommissionen, Ministerrådet og Parlamentet i såkaldte triloger (efter det franske ord *trilogue*) eller trepartsforhandlinger. Trilogerne går ud på at høvle de sidste kritiske knaster i et lovforslag ned, hvor de tre parter har forskellige holdninger. Trilogerne bliver holdt bag lukkede døre. Der annonceres ikke, hvor de finder sted.

Det centrale dokument fra trilogerne bliver af og til lækket til journalister, lobbyister og andre interesserede. I disse fire-kolonne-dokumenter kan den interesserede følge de tre institutioners holdninger og ændringsforslag linje for linje i forhold til Kommissionens oprindelige lovforslag. I fjerde kolonne noteres der, hvad de bliver enige om. For Kommissionen og Ministerrådet er lukkede forhandlinger en normal måde at arbejde på. Men hvordan kan Parlamentet gå med til hemmelig lovgivning i den afgørende fase?

En forklaring er, at trilogerne er en genvej i en ellers lang og snørklet proces med faste tidsrammer. Ifølge Traktaten skal love som hovedregel vedtages i to forskellige omgange. I den proces risikerer Parlamentet, at de ikke kan mobilisere et nødvendigt flertal af samtlige medlemmer i den sidste afgørende afstemning.

Med trilogprocessen kan forhandlinger stå på indtil, de er færdige uden pressende tidsfrister. I Parlamentets afgørende afstemning er det nok med, at et flertal af de *nærværende* medlemmer stemmer for. Trilogerne giver derfor Parlamentet en stærkere stemme i forhandlingerne med Rådet på bekostning af åbenhed og måske den demokratiske legitimitet.

5.5 I toppen af Unionen – Det Europæiske Råd

Af Staffan Dahllöf

Udover Ministerrådet, som er en fast del af beslutningsprocessen i EU, mødes medlemslandenes højeste politiske ledelse, statsministrene og enkelte statsoverhoveder også – i hvert fald den franske præsident og nogle gange også den finske – på rådsmøder. Rådsmøderne omtales oftest som EU's topmøder, men de hedder officielt Det Europæiske Råd – ikke at forveksle med Europarådet i Strasbourg, som er noget andet og ikke en EU-institution. Topmøder fandt oprindeligt kun sted to gange om året, når det halvårslige EU-formandskab skiftede mellem medlemslandene. Men med tiden blev topmøderne flere og blev kun afholdt i Bruxelles. Med de mange tilbagevendende kriser – finanskrisen, eurokrisen, Brexit, flygtningekrisen, Covid-19, Ukraine, udvidelsesplaner – er de blevet til rigtig mange.

Topmøderne sætter kursen og opfordrer Kommissionen til at udarbejde forslag i den ene eller anden retning, men tager kun undtagelsesvis konkrete beslutninger. Det bliver overladt til det lavere niveau – Kommissionen, Ministerrådet og Parlamentet. Topmødernes overordnede beslutninger bliver nedfældet i en sluterklæring. Den skal alle regeringsledere være enig i, hvorfor møderne har det med at trække ud i lange natlige forhandlinger. Pointen med topmøderne er, at det kun er regeringscheferne, som kan tale på deres lands vegne på alle politikområder. Det kaldes med et tysk begreb for *Chefsache* – sager som kun den øverste ledelse kan håndtere. En miljøminister kan forhandle om bestemte grænseværdier, men kan ikke love at holde lav profil på et andet politikområde til gengæld. Den slags politiske studehandler kan kun en statsminister eller præsident indgå i.

Topmøderne indledes altid med, at Parlamentets formand holder et oplæg og udveksler synspunkter med mødedeltagerne.

Derefter er det tak og farvel til formanden. Europa-Parlamentet har som institution ingen reel indflydelse på hvad EU's stats- og regeringschefer diskuterer og når frem til.

5.6 Eksperternes viden og magt

Af Filip Foldrup

Kommissionen råder selv over stor intern ekspertise, men er ikke desto mindre afhængig af eksperter, der kan yde specialiseret rådgivning, når ny lovgivning skal udformes. På den måde kan eksperterne opnå stor indflydelse på den politiske beslutningsproces.

Eksperternes magt

Eksperterne besidder en specialviden, som almindelige embedsmænd eller politikere ikke nødvendigvis gør. Ofte er det personer, som har deres uddannelsesmæssige baggrund inden for det fagområde, de arbejder med. Det betyder f.eks., at de personer, som er uddannede biologer, rådgiver Kommissionen på dette fagområde. Det gør de igennem ekspertgrupperne i Kommissionen. Ekspertgrupperne består af både offentlige- og private medlemmer, der har til opgave at indsamle ekspertviden og synspunkter fra forskellige interessenter.

På den måde kan man sige, at der ligger en vis magt hos ekspertgrupperne. De har mulighed for at præge kommissærerne og deres lovforslag i en bestemt retning, hvis de ønsker det. Det er blandt andet også gennem disse ekspertgrupper, at lobbyister kan opnå indflydelse på den politiske beslutningsproces.

Ekspertgrupperne er opdelt i to typer af grupper: 1) De formelle grupper og 2) de uformelle grupper. De formelle grupper er oprettet ved en kommissionsafgørelse. De uformelle grupper bliver nedsat af en af Kommissionens afdelinger, der er blevet god-

kendt af den ansvarlige kommissær, næstformanden samt Kommissionens generalsekretariat.

5.7 Lobbyister og svingdøre

Af Filip Foldrup

Det er ikke unormalt at forbinde lobbyisme med lyssky anliggender i korridorernes afkroge. Sådan forholder det sig dog ikke helt. I al sin simpelhed er en lobbyist en person eller organisation, der ofte på vegne af en virksomhed repræsenterer bestemte interesser og prøver at sikre, at disse opnår indflydelse på de politiske beslutningsprocesser og dermed på den kommende lovgivning. For at skabe mere gennemsigtighed omkring omfanget af lobbyarbejdet har man i EU et såkaldt åbenhedsregister. Parlamentet og Kommissionen har siden 2011 haft et fælles lobbyregister, der har været offentligt tilgængeligt. Fra 2021 blev Rådet, med en ny aftale om mere gennemsigtighed over lobbyisme i EU, også en del af lobbyregisteret.

Det står ikke klart, hvor mange personer der egentlig arbejder med lobbyisme i EU, fordi det er frivilligt om man vil lade sig registrere i Parlamentets, Kommissionens og Rådets lobbyregister. I 2021 var der registreret 12.489 organisationer og 49.059 lobbyister på EU-niveau i lobbyregisteret. Det er alt lige fra fagforeninger, brancheorganisationer og virksomheder til interessegrupper og NGO'er.

Lobbyisternes veje til indflydelse

Der er flere måder, hvorpå lobbyisterne kan forsøge at påvirke de politiske beslutningsprocesser. Den klassiske model er, at lobbyisterne arrangerer et møde med en række forskellige nøglepersoner i udformningen af en ny lovgivning. Det kunne for eksempel være en forperson for en udvalgsgruppe, der skal behandle et lovforslag, eller en kommissær. Her kan det være, at lobbyisterne

vil forsøge at tale politikerne fra at gennemføre en lov eller prøve at ændre en konkret lov, så den stemmer overens med lobbyistens interesser.

Lobbyister kan også forsøge at påvirke politikere eller embedsmænd, når de skal rådgive dem på et bestemt fagområde. Det sker blandt andet gennem institutionernes forskellige ekspertgrupper, hvor lobbyisterne leverer specialviden til politikerne. Lobbyorganisationerne har en stor viden på mange forskellige områder, som de bruger til at rådgive politikere og embedsmænd i forhold til at udforme ny lovgivning. Der skal dog tages højde for, at virksomhedernes specialviden kan være farvet af deres interesser.

Svingdørsansættelser – Fra politik til erhvervsliv

Den praksis, hvor politikere skifter deres politiske embeder ud med en stilling i det private – som lobbyist – kaldes svingdørspolitik. Det er et aspekt inden for lobbyisme, hvor organisationer eller virksomheder rekrutterer politikere eller topledere. Disse svingdørsansættelser er flere gange blevet set i Danmark. Flere organisationer kritiserer denne praksis. Når en tidligere politiker bliver ansat i det private, har de mulighed for at bruge den specialviden, som de har opnået som politikere, til at påvirke den politiske beslutningsproces. De har både en indgående indsigt i, hvordan det politiske system fungerer, de har et stort netværk inden for det politiske arbejde, og de har stor viden om det fagområde, som de har arbejdet med som politiker.

6. HVEM BESTEMMER I EU?

Dybest set beror EU på medlemslandene. Hos dem ligger en betragtelig del af magten i samarbejdet. Størst indflydelse har medlemslandene på topmøderne, hvor stats- og regeringschefer udstikker retningslinjerne for EU-samarbejdets kurs. Men de 27 EU-nationer har stærkt varierende økonomi såvel som befolkningstal, og det har stor betydning i kampen om indflydelse.

Magten i EU er dog på mange måder opdelt, som vi kender det fra tredelingen med en lovgivende, en udøvende og en dømmende magt. Vi har i tidligere kapitler været rundt om den lovgivende magt (Parlamentet og Rådet) og den udøvende (Kommissionen). Men Unionen har ligeledes en række indbyggede kontrolorganer, bl.a. EU-Domstolen og Den Europæiske Ombudsmand, der skal føre tilsyn med magthaverne, og i sig selv har ikke så lidt tonnage i EU. Og så er der selvfølgelig også befolkningen som aktør i det europæiske demokrati. Men hvor stor en rolle spiller den, og hvad er dens muligheder?

6.1 Magtforholdet mellem medlemslandene

Af Mille Hurrta Berthelsen

EU's 27 medlemslande har på enkelte områder vetoret – f.eks. i forhold til skattepolitik og udvidelser med nye medlemslande. Det giver miniputten Malta og titanen Tyskland samme magt. Men de 27 lande har på de fleste områder meget forskellige muligheder for indflydelse i EU. Det afhænger i høj grad af medlemslandenes størrelse og økonomi, men også af relationerne mellem landene på baggrund af ideologiske og kulturelle ligheder og forskelle.

En af de formelle forskelle ses bl.a. gennem antallet af parlamentarikere, som de enkelte EU-lande hvert femte år kan sende til

Europa-Parlamentet i Bruxelles. For selvom der er vedtaget en fordeling, der gør, at mindre lande forholdsmæssigt får tildelt flere mandater i Europa-Parlamentet, findes der en institutionel forskel på, hvor meget formel indflydelse et land som Malta kan opnå med seks mandater overfor f.eks. Tyskland med 96 mandater. Og på trods af at mindre lande som Danmark, Finland og Slovakiet nyder godt af vedtagelsen om, at det samlede antal af mandater i Europa-Parlamentet stiger ved valget i 2024 fra 705 til 720, er der stadig stor forskel på fordelingen, hvilket har en betydning for medlemslandenes umiddelbare mulighed for indflydelse. En af de formelle forskelle ses også i Ministerrådet, hvor mindst 55 procent af medlemsstaterne (15 ud af 27), der tilsammen repræsenterer mindst 65 procent af den samlede befolkning i EU, skal stemme for en lov før, at den kan vedtages. Det betyder, at store lande med store befolkninger har størst indflydelse i Ministerrådet.

Ny magtbalance i EU siden 2019

Siden sidste Europa-Parlamentsvalg i 2019 har det europæiske samarbejde været ramt af flere store udfordringer, der har skubbet til magtbalancen i EU. Storbritanniens exit betød, at et af de helt store lande forsvandt i magtspillet. Covid-19 pandemien styrkede EU-Kommissionens rolle som selvstændig politisk kraft. Og Ruslands invasion af Ukraine skabte nye roller og magtbalancer mellem medlemslandene.

Frankrig og Tysklands størrelse i økonomi og befolkningstal har traditionelt givet dem meget magt. De har historisk set også haft fokus på deres interne samarbejde og har ofte sammen været toneangivende for, hvor EU med de resterende medlemslande har placeret sig inden for forskellige politiske problemstillinger. De to nationer har et indflydelsesrigt samarbejde, hvilket i 2023 også blev markeret ved deres fælles fejring af 60-årsdagen for Élysétraktaten, som lagde de første grundsten for et bilate-

ralt samarbejde mellem Frankrig og Tyskland. Traditionelt har man måtte betragte Tyskland som EU's mest magtfulde land, eftersom landet på alle tænkelige parametre – geografi, population, historie i EU-samarbejdet og økonomi – har stået stærkt eller stærkest. Imidlertid befinder Tyskland sig her op mod Europa-Parlamentsvalget i 2024 i en politisk, økonomisk og demokratisk krisetilstand, og er blevet kaldt Europas syge mand.

Pandemiens økonomiske nybrud

Covid-19 tydeliggjorde, at særligt Danmark, Østrig, Holland og Sverige havde svært ved at affinde sig med at afgive store penge-sommer til de hårdest ramte lande i EU i form genopretnings-pakker uden, at det skulle være gennem lån. Dog lykkedes det regeringslederne at finde en løsning, hvilket af mange blev set som en sejr for det europæiske samarbejde. Dels en fælles sejr i EU, men også en sejr for sydeuropæiske lande om en større indflydelse på EU's økonomiske politik. Det var en modsætning til, hvordan man håndterede fordelingen af midler under eurozone-krisen i 2009.

Diplomatiets sammenbrud

Ruslands invasion af Ukraine i 2022 udfordrede igen det europæiske samarbejde og blotlagde en vis indre splittelse om håndteringen af invasionen, hvor uenigheden i stigende grad har meldt sig i forhold til landenes syn på den militære støtte til Ukraine og hjælpen til ukrainske flygtninge. Selvom østeuropæiske lande som Polen og de baltiske lande i årevis har råbt højt om truslen fra Rusland, har lande som Frankrig og Tyskland troet på en diplomatisk strategi. En strategi, der i sidste ende slog fejl.

Polens store satsning på militær oprustning kan blive en betydningsfuld faktor for landets indflydelse på sikkerheden i Europa og dermed europæisk sikkerhedspolitik. Invasionen af Ukraine har vist et Central- og Østeuropa, der har stået klar med både

handling og argumenter, som resten af EU har været nødsaget til at bakke op om. Det kan efterlade spekulationer om, hvorvidt den traditionelle fransk-tyske motor har tabt momentum til en større indflydelse fra øst.

6.2 Borgernes rolle i europæisk politik

Af Mille Hurttia Berthelsen

Hvis EU skal være demokratisk, skal der være et folk i folkestyret. EU's omtrent 447 millioner borgere har derfor en hovedrolle i det europæiske demokrati. Der er mange forskellige forståelser af, hvad demokrati er og bør være, så det kan diskuteres, hvor meget deltagelse der kræves af borgerne for, at et demokrati er legitimt. Men alle er enige om, at det, at vælgerne bruger deres stemme, er et minimumskrav. Valgdeltagelsen ved EU-Parlamentsvalg har historisk set været lav. Ved valget i 2019 var det 50,6 procent af EU-borgerne, der afgav deres stemme. Det var en pæn stigning i forhold til de 42,6 procent, der stemte i 2014, men det er stadig kun lige akkurat halvdelen af EU-borgerne, der bruger deres stemme.

Lav valgdeltagelse er et demokratisk problem

Gennem årene har EU-Parlamentet fået mere og mere magt. Med Lissabontraktaten i 2009 fik Parlamentet blandt andet nye lovgivningsbeføjelser på mere end 40 nye områder og parlamentarikerne fik mere indflydelse på at vælge de personer, der skal lede EU – som alt sammen var med til at øge Parlamentets indflydelse på at præge kursen for Europas fremtid. Samtidig er Parlamentet den eneste institution i EU, der vælges direkte af EU-borgerne. Alligevel forbliver valgdeltagelsen lav.

De bagvedliggende årsager til dette er mange og komplicerede og varierer selv sagt indenfor de enkelte medlemslande. Den manglende mediedækning af EU-stoffet får ofte en del af skylden. Medierne mener omvendt ikke, at der er interesse blandt

borgerne, og den begrænsede opmærksomhed på EU-stoffet afspejles i sidste ende hos politikerne. Rækkefølgen i dynamikken er et hønen og ægget-dilemma. Men EU forbindes af mange med noget både kompliceret og kedeligt. EU-systemet opererer samtidig langt fra den enkelte borger, og det kan være vanskeligt dels at blande sig, dels at skabe overblik over, hvor meget eller lidt EU influerer på den enkeltes liv i det enkelte medlemsland. Alt dette er med til at forklare, hvorfor det demokratiske engagement halter. Men andre faktorer spiller også ind på valgdeltagelsen. F.eks. hvor længe et land har været medlem af EU. Valgdeltagelsen varierer voldsomt blandt de forskellige EU-lande, men generelt ses en højere stemmeprocent blandt ældre medlemsstater end nye.

Er der håb for stemmeprocenten?

Der er næppe tvivl om, at borgernes forståelse af EU's betydning og institutioner er afgørende for at trække dem til stemmeboksen, lige såvel som den generelle tillid til systemet må styrkes. Man må forstå, hvad man stemmer om, og tro på effekten, hvis et valg skal føles presserende. I visse medlemslande, deriblandt Belgien, er der stemmepligt til Europa-Parlamentsvalget. Nogle nationer forsøger at give de unge stemmeret ned til 16-års alderen for på den måde vække det politiske engagement tidligt. Udfordringen er noget, man fra EU's side er bevidst om og prøver at gøre noget ved. Dels ved en tiltagende kampagneindsats. Dels ved mere fokus på borgerinddragelse. F.eks. var Konferencen om Europas Fremtid i 2022 en serie borgerstyrede debatter, der gav folk fra hele Europa mulighed for at udveksle idéer og bidrage til at forme den fælles europæiske fremtid. Spørgsmålet er, om europæerne er tilstrækkelig klar over, at de faktisk kan blande sig, og hvorvidt de tror på, at det gør en reel forskel.

Retningen er god, men der er fortsat lang vej. Ved det forestående valg lader der derfor til at være større chancer for, at det bliver de store begivenheder, der trækker europæerne til stemme-

boksene. Sidste valg i 2019, der nåede højest valgdeltagelse siden 1994, var i høj grad præget af klimadagsordenen. En dagsorden, der i denne omgang lader til at få selskab af sikkerhedspolitikken. Klimaområdet har i den grad nået en politisk sprængfarlig fase, der kan mobilisere vælgerne. Ligeledes den igangværende krig i Ukraine. De store og dramatiske dagsordener og begivenheder taler dels til borgernes følelser. Men de kan også udstille, hvad der rent faktisk er på spil i et samarbejde som EU, og hvor centralt et sådant samarbejde er for nationer, der i sig selv er begrænset toneangivende i det geopolitiske landskab. Det bliver derfor interessant at se, hvad valgdeltagelsen ender på til sommer. Mon højdramatikken fra 2019-2024 har givet borgerne fornyet interesse for EU?

6.3 EU-Domstolen

Af Staffan Dahllöf

EU-Domstolen består af to domsmyndigheder – Retten og Domstolen. De 54 medlemmer af Retten (tidligere kaldt Retten i første instans) og 27 medlemmer af Domstolen – den højeste instans – er de yderste magthavere i EU. EU-domstolen i Luxembourg kan nemlig underkende EU-beslutninger og sætte retningslinjer for, hvordan direktiver og forordninger skal tolkes. Dommerne kan tvinge medlemslande til at gennemføre EU-love, hvis de ikke gør det korrekt, samt tildele medlemslande og EU's institutioner bøder, hvis de handler forkert. De i alt 81 dommere er for de flestes vedkommende ukendte, men deres beslutninger rækker langt.

Klassiske afgørelser ved EU-Domstolen

En klassisk dom ved EU-domstolen (Van Gent & Loos fra 1963) slog fast, at EU-love har direkte effekt. Det betyder, at EU-lovne gælder for virksomheder og borgere uanset, hvordan de er blevet håndhævet i medlemslandene. Det åbnede op for, at virk-

somheder og enkelte borgere kan rejse sager ved EU-Domstolen mod deres egne nationale regeringer. En anden klassisk afgørelse ved EU-domstolen (Costa v ENEL fra 1964) førte til, at EU-love står over alle nationale love i medlemsstaterne. Hvorvidt det også gælder for nationale grundlove eller forfatninger, er der dog ikke enighed om. En tredje klassiker (Cassis de Dijon fra 1979) fastslog, at hvis en vare – i dette tilfælde solbærligør – er godkendt i ét medlemsland, så er den godkendt i alle. Med de tre domme har Domstolen fortolket EU-retten på en mere udvidet måde end medlemslandene nødvendigvis har, og kritikere beskriver det som domstolsaktivisme. Tilhængere kalder det dynamiske fortolkninger.

I nyere tid tog Domstolen i 2018 stilling til en truende lønnedgang for portugisiske dommere (Associação Sindical dos Juizes Portugueses v Tribunal de Contas). Afgørelsen er i sig selv uinteressant for de fleste, som ikke er dommere i Portugal. De portugisiske dommere tabte i øvrigt sagen. Men i dommen findes der formuleringer om værdien af et uafhængigt domstolsvæsen. De henvisninger bliver nu brugt i sager mod Ungarn og Polen gældende overtrædelser af retsstatsprincipperne.

EU-Domstolens betydning

EU-Domstolens præsident Koen Lenaerts har på baggrund af gamle og nye afgørelser sammenfattet Domstolens betydning, som han ser det, i tre punkter: EU-Domstolen skal sørge for, at EU-love bliver gennemført i praksis, sikre lighed for loven og opretholde retsstaten i medlemslandene. Det sidste punkt viser, at EU-Domstolen i dag mener, at de har beføjelser, som går udover den historiske rolle i forhold til at bane vej for gennemførelsen af det indre marked. Det gør EU-Domstolen til en meget tungere magtfaktor og en aktør i politiske konflikter mellem EU-institutioner og medlemslande.

6.4 Den Europæiske Ombudsmand

Af Maria Reynheim

Den Europæiske Ombudsmand blev oprettet i 1995, og er en uafhængig institution, som holder opsyn med og undersøger dårlig administration indenfor alle EU's institutioner, organer, kontorer og agenturer. Det er kun EU-domstolen, som Ombudsmanden ikke kan undersøge. Siden 2003 har irske Emily O'Reilly besat posten som Ombudsmand. En post, som vælges for en 5-årig periode med mulighed for genvalg.

Ombudsmanden behandler klager modtaget fra EU-borgere eller organisationer med base i EU, men den kan også foretage undersøgelser på eget initiativ. Klagerne kan omhandle magtmisbrug, forskelsbehandling, mangel på information eller unødigt forsinkelse indenfor administration. I behandlingen af en klage foretager Ombudsmanden en undersøgelse. I nogle tilfælde er det nok blot at oplyse den berørte institution om klagen. I andre tilfælde kan Ombudsmanden hjælpe institutionen med en løsning til at udbedre fejlen. Hvis Ombudsmanden finder, at der ligger forsømmelser til grund for klagen, kan Ombudsmanden fremsætte en henstilling til den berørte institution. Hvis denne ikke godtages af institutionen, kan Ombudsmanden udforme en rapport til Europa-Parlamentet, som tager sig videre af sagen.

EFTERORD

Hvor står EU så i dag? Ved en skillevej, fristes man til at sige, hvis ikke man havde sagt det om EU så godt som altid. Men måske er der noget om det denne gang. Geopolitikkens stigende betydning og konfliktfyldthed rykker ved EU's fundament. EU må vænne sig til en mindre stabil allieret i USA – ikke mindst, hvis Donald Trump vinder det kommende præsidentvalg til november – og for alvor finde ud af, hvordan man vil håndtere Kina og Rusland. Efter et langt frihandels- og globaliseringsparadigme må Unionen nu sikre forsyningskæderne og gøre sig mere uafhængig. Det betyder et mere protektionistisk EU, der må rykke produktionen hjem, men også sikre sig engagement de steder i verden, hvor der er kritiske råstoffer at hente. Et stærkere, mere selvstændigt EU, der kan agere som en geopolitisk stormagt med strategisk autonomi, som det kaldes, forudsætter et EU, der opruster på den hårde magt frem for den bløde. Krigen i Ukraine har på alle måder accelereret denne udvikling. Dette kan ligne en geopolitisk nødvendighed, men man kan samtidig spørge, hvorvidt det strider imod EU's oprindelige projekt?

I forlængelse heraf rumsterer spørgsmålet om nye udvidelser af Unionen, hvor et EU med mere end 30 medlemslande efterhånden virker mere og mere realistisk. En udvidelse af den størrelsesorden vil imidlertid medføre en radikal forandring af EU's institutioner og beslutningsprocesser, som vi kender dem. Flere af de potentielt nye kandidatlande lever langt fra op til EU's krav om retsstat, demokrati og menneskerettigheder, og spørgsmålet er, i hvor høj grad Unionen vil og kan gå på kompromis med de samlende værdier af hensyn til de geopolitiske forhold.

EU befinder sig med andre ord i en brydningstid, hvor den potentielt bevæger sig væk fra dele af sit oprindelige grundlag. Samtidig tyder noget på, at EU er ved at opbygge en ny fortælling.

”Tiden er kommet, hvor Europa igen må tænke stort og skabe vores egen skæbne. Historien kalder på os og siger, at vi skal begynde arbejdet på at fuldende vores Union,” sagde kommissionsformand Ursula von der Leyen i sin foreløbigt sidste State of the European Union-tale til Europa-Parlamentet. Hun har stået bag en Kommission, der har udvist enorme ambitioner og forsøgt at følge dem op med handlekraft. Her frem mod valget i 2024 begynder en ny vision for og fortælling om det europæiske samarbejde at tage form. Spørgsmålet er, om det er en fortælling, europæerne står bag.

Tina Mensel og Kristian Emil Mariager

Den 9. juni 2024 er der Europa-Parlamentsvalg. Parlamentet er den eneste institution i EU, der bliver direkte valgt af EU's borgere. 720 parlamentarikere skal vælges på tværs af de 27 medlemslande. Herhjemme skal vi vælge 15 til at repræsentere den danske befolkning i EU. Parlamentet har med tiden fået mere magt. Derfor er det vigtigt, hvilke parlamentarikere der stemmes ind, og hvordan mandaterne fordeler sig. Og derfor tæller hver en stemme – også din.

Måske er du ikke helt opdateret på, hvad dette EU-Parlament egentlig er for en størrelse, hvordan EU-systemet overhovedet fungerer, hvem der har magten, og hvordan du som borger kan få indflydelse. Derfor har vi skrevet denne EU-guide, så du hurtigt kan blive klar til det forestående valg, hvad enten du er en garvet EU-rotte eller grøn førstegangsvælger.

Gennem små analyser og eksempler stiller bogens forfattere skarpt på EU's institutioner, demokrati, magt og beslutningsprocesser. Bogen er tænkt som et opslagsværk, hvor du kan gå på opdagelse i alt fra EU's oprindelse, borgernes rolle i europæisk politik, de danske valgforbund, europæiske partier, lobbyisme, spidskandidatprocessen og meget mere.

DEO

ISBN 978-87-94125-16-1

9 788794 125161